

**ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
К. Д. УШИНСЬКОГО
ІСТОРИКО-ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ
ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

Т. О. ЄВТУШИНА

СИНТАКСИС СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ І ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ

**Методичні рекомендації до самостійної роботи здобувачів першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 014 Середня освіта (Українська мова і література)**

Одеса 2025

УДК: 811.161.2'367.4(075.8)
Є - 27

*Друк за ухвалою вченої ради Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол № 12 від 27 березня 2025 року)*

Рецензенти:

Мединська Н. М. – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української мови та літератури, проректор з наукової роботи Приватного вищого навчального закладу «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука».

Мізінкіна О. О. – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української літератури та компаративістики Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Євтушина Т. О. Синтаксис словосполучення і простого речення : методичні рекомендації до самостійної роботи здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта (Українська мова і література). Одеса : Університет Ушинського, 2025. 66 с.

У методичних рекомендаціях розглянуто питання синтаксису словосполучення і простого речення. Їх створено за кредитно-модульною системою і призначено для самостійної роботи здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта (Українська мова і література). Методичні рекомендації покликані допомогти здобувачам вищої освіти у виробленні в них навичок аналізу мовних явищ, у практичному оволодінні синтаксичного багатства української літературної мови. У методичних рекомендаціях наведено схеми і зразки виконання синтаксичного розбору підрядних словосполучень та простого неускладненого / ускладненого речення.

Посібник адресовано здобувачам вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта (Українська мова і література), учителям української мови закладів середньої та передвищої освіти, викладачам вищих закладів освіти.

УДК: 811.161.2'367.4(075.8)
©Євтушина Т. О., укладання, 2025
© УНІВЕРСИТЕТ УШИНСЬКОГО, 2025

ЗМІСТ

Зміст.....	3
Вступні зауваження.....	4
Програма навчальної дисципліни.....	5
Структура навчальної дисципліни.....	10
Індивідуальні навчально-дослідні завдання.....	12
Самостійна робота 1.....	13
Самостійна робота 2.....	20
Самостійна робота 3.....	28
Самостійна робота 4.....	34
Самостійна робота 5.....	40
Самостійна робота 6.....	43
Орієнтовні завдання контрольної роботи.....	47
Критерії оцінювання.....	53
Список рекомендованої літератури.....	63

ВСТУПНІ ЗАУВАЖЕННЯ

Методичні рекомендації призначені для самостійної роботи здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта (Українська мова і література). Методичні рекомендації покликані допомогти здобувачам вищої освіти у виробленню в них навичок аналізу мовних явищ, у практичному оволодінню синтаксичного багатства української літературної мови.

Запропонована праця передбачає формувати особистість, яка володіє прийомами самостійного навчання і компетентностями, передбаченими освітньо-професійною програмою «Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова і зарубіжна література)» на історико-філологічному факультеті Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»; як носія національної культури, як громадянина й патріота своєї країни – України, як європейця, громадянина світу.

Кожна самостійна робота комунікативно орієнтована, має такі структурні частини: питання до обговорення, рекомендовану літературу, практичні завдання аналітичного, конструктивного, пошукового, творчого, інтерактивного характерів на текстоцентричній основі. Практичний матеріал стимулює пізнавальний інтерес до вивчення синтаксису; передбачає, що здобувачі освіти матимуть змогу переконливо формулювати свої думки, розвиватимуть логічне критичне мислення, удосконалять синтаксичну й пунктуаційну грамотність; усвідомлять структурний, семантичний, комунікативний і практичний аспект аналізу синтаксичного словосполучення і простого речення.

У методичних рекомендаціях наведено схеми і зразки виконання синтаксичного розбору підрядних словосполучень та простого неускладненого / ускладненого речення.

Пропонована праця підготовлена за вимогами кредитно-модульної системи навчання у вищій школі, орієнтована на обраний фах.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета навчальної дисципліни: формувати національно свідому, духовно багату мовну особистість, яка систематизує та поглиблює знання про фундаментальні поняття синтаксису (синтаксичні одиниці, синтаксичні категорії, синтаксичні зв'язки, семантико-синтаксичні відношення), знайомиться з дискусійними питаннями та здобутками синтаксичної науки, новими підходами сучасної синтаксичної теорії про словосполучення та просте неускладнене/ускладнене речення та засвоює ці знання практично; формувати в здобувачів навички ведення самостійної науково-дослідної роботи.

Передумови для вивчення дисципліни: для вивчення навчальної дисципліни «Сучасна українська мова» студенти мають опанувати знання з таких навчальних дисциплін (модулів): «Вступ зі спеціальності», «Вступ до мовознавства», «Сучасна українська мова (лексика, фразеологія, морфологія)», «Історія України та української культури», «Історія української літератури».

Очікувані програмні результати навчання.

ПРН 05. Засвоювати й характеризувати систему мови, історію мови, норми літературної мови та застосовувати їх у практичній діяльності.

ПРН 08. Аналізувати мовні одиниці, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють; здійснювати лінгвістичний аналіз текстів різних стилів і жанрів.

Очікувані результати навчання дисципліни

знати:

- сутність синтаксису як науки, аспекти його вивчення, предмет синтаксису;
- багатоаспектну класифікацію підрядних синтаксичних словосполучень;
- сучасне розуміння речення як основної одиниці синтаксису, типологію речень у сучасній українській мові;
- головні й другорядні члени речення за структурно-морфологічними характеристиками, ураховуючи явище синкретизму;
- традиційне й нове вчення про другорядні члени речення;
- двоскладні й односкладні прості неускладнені й ускладнені речення, повні й неповні речення;
- структурну модель простого речення;
- різновиди ускладнювальних конструкцій простого речення;
- схему синтаксичного розбору простого речення різних типів.

уміти:

- розмежовувати поєднання слів, вільні та зв'язані синтаксичні словосполучення, лексичні та фразеологічні словосполучення;
- характеризувати підрядні словосполучення за будовою, способом вираження синтаксичних відношень, морфологічною ознакою головного компонента; типом підрядного зв'язку;
- аналізувати прості речення як багатовимірну основну одиницю синтаксису;

- диференціювати головні й другорядні члени речення за структурно-морфологічними характеристиками, ураховуючи явище синкретизму;
- розмежовувати традиційне й нове вчення про другорядні члени речення;
- виокремлювати та укладати двоскладні й односкладні прості неускладнені й ускладнені речення, повні й неповні речення;
- створювати мінімальну структурну схему простого речення;
- розрізняти ускладнювальні конструкції простого речення;
- аналізувати за схемою прості речення різних типів.

Унаслідок досягнення результатів навчання здобувачі вищої освіти в контексті змісту навчальної дисципліни мають опанувати такі компетентності:

Загальні компетентності:

ЗК 07. Здатність до абстрактного мислення, аналізу й пошуку.

ЗК 08. Здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями, застосовувати їх у практичних ситуаціях.

ЗК 09. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Фахові компетентності:

СК 01. Здатність використовувати в професійній діяльності знання про мову як особливу знакову систему, її природу, функції, рівні.

СК 03. Здатність вільно, гнучко й ефективно використовувати мови (українську й англійську), що вивчаються, в усній та письмовій формах, у різних жанрово-стильових різновидах і регістрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у різних сферах життя.

СК 05. Здатність здійснювати лінгвістичний і літературознавчий аналізи текстів різних стилів і жанрів.

Міждисциплінарні зв'язки: «Вступ до мовознавства», «Вступ до спеціальності», «Сучасна українська мова», «Історія української літератури», «Історія України та української культури», «Методика навчання української мови».

Змістовий модуль 1. Загальні питання українського синтаксису. Словосполучення як некомунікативна синтаксична одиниця. Просте неускладнене речення

Тема 1. Загальні питання українського синтаксису. Синтаксис як розділ граматики. Предмет синтаксису. Синтаксис мови і синтаксис мовлення. Зв'язок синтаксису з іншими науками. Самобутність українського синтаксису. З історії становлення українського синтаксису. Основні поняття синтаксису. Система і типи синтаксичних одиниць у словосполученні та реченні. Синтаксичні відношення і зв'язки. Засоби вираження синтаксичних зв'язків.

Тема 2. Словосполучення як некоммуникативна синтаксична одиниця. Історія та погляди на словосполучення в лінгвістичній літературі. Питання про предикативні та сурядні словосполучення. Структура, значення, функції словосполучення. Співвідношення словосполучення з іншими одиницями і категоріями синтаксису: зі словом, простим та складним реченнями, членами речення. Відмінності між вільним синтаксичним словосполученням, фразеологічною одиницею та реченням.

Багатоаспектна класифікація підрядних синтаксичних словосполучень. Моделі синтаксично нерозкладних (зв'язаних) словосполучень. Структурні типи синтаксичних словосполучень за морфологічною природою опорного компонента. Типи синтаксичних підрядних словосполучень за семантико-синтаксичними відношеннями та будовою. Види синтаксичного зв'язку в підрядних словосполученнях. Узгодження та його різновиди: повне/неповне. Поняття про паралелізм, кореляцію. Керування. Види керування: а) за лексико-граматичною приналежністю головного слова; б) за ознакою обов'язковий / факультативний (сильний / напівсильний / слабкий) зв'язок; в) за участю прийменника в оформленні зв'язку (безпосереднє / опосередковане). Прилягання: власне прилягання і відмінкове прилягання синтетичного / аналітичного типу. Кореляція: повна, неповна.

Тема 3. Речення як основна одиниця синтаксису. Типологія речень у сучасній українській мові. Поняття про речення. Проблема тлумачення поняття «речення» в мовознавстві. Сучасне розуміння речення: формально-синтаксичний, семантико-синтаксичний і комунікативний аспекти. Головні ознаки речення.

Багатоаспектна класифікація простих речень. Комунікативні типи речення: класифікація речень за модальністю (розповідні, питальні, спонукальні, бажальні, переповідні, гіпотетичні) та емоційністю (окличні і неокличні)); поділ речень за характером співвідношення змісту речення з дійсністю (стверджувальні і заперечні). Формально синтаксична типологія речень (прості і складні, односкладні та двоскладні, поширені і непоширені, ускладнені і неускладнені, повні і неповні, членовані і нечленовані). Синтаксичне й актуальне членування речення. Поняття про порядок слів. Прямий і зворотний порядок слів. Синтаксичне й актуальне членування речення.

Тема 4. Головні члени речення. Поняття члена речення. Загальна характеристика підмета і присудка як предикативного центру простого двоскладного речення.

Підмет. Структурно-семантична та граматична характеристика підмета.

Присудок. Морфологічні та семантичні вияви присудка: простий дієслівний, ускладнені форми простого присудка, складений дієслівний присудок, способи вираження іменного складеного присудка, складний присудок. Координація присудка й підмета.

Тема 5. Традиційне й нове вчення про другорядні члени речення. Проблема кваліфікації членів речення. Періодизація вивчення членів речення. Традиційна класифікація другорядних членів речення.

Граматичні категорії другорядних членів речення. Означення як синтаксичне вираження атрибута: тип залежно від синтаксичного зв'язку, структура, позиція в реченні, спосіб морфологічного вираження узгоджених і неузгоджених означень. Розмежування неузгоджених означень і додатків.

Прикладка як різновид означення: поняття, структура, позиція в реченні, морфологічне вираження. Розмежування прикладки і складного слова.

Додаток як синтаксичне вираження об'єкта. Морфологічне вираження прямих і непрямих додатків.

Обставина як синтаксичне вираження різних ознак і відношень дії або стану. Семантичні типи обставин та способи морфологічного вираження.

Концептуальні основи нового підходу до розгляду другорядних членів речення. Синкретичні члени речення. Детермінанти. Дуплексиви.

Тема 6. Односкладні речення. Поняття про односкладні речення в сучасному мовознавстві. З історії вчення про односкладні речення. Різні погляди науковців на типологію односкладних речень. Типи односкладних речень за формою і граматичним значенням: дієслівні (означено-особові, неозначено-особові, узагальнено-особові, безособові, інфінітивні); іменні (номінативні, вокативні, генітивні).

Тема 7. Неповні речення й еквіваленти речення. Структурна схема простого речення. Статус неповних речень у системі синтаксичних одиниць. Типи неповних речень: контекстуальні, ситуативні та еліптичні. Пунктуація в неповних реченнях.

Поняття про еквіваленти речення. Слова-речення, типи їх за значенням і функціями. Формально-синтаксична типологія й прагматичні функції незакінчених речень.

Основні підходи до аналізу структурних схем речення. Мінімальна структурна схема простого речення.

Змістовий модуль 2. Синтаксис простого ускладненого речення

Тема 8. Просте ускладнене речення. Ускладнення простого речення однорідними членами. Поняття про синтаксичне ускладнення в структурі простого речення. Семантична складність речення та формальне ускладнення простого речення. Поняття про однорідні члени речення. Типи відношень між однорідними членами речення (єднальні, зіставно-протиставні, розділові, градаційні, приєднувальні) та відкритість / закритість однорідного ряду. Засоби вираження однорідності (сурядні сполучники, інтонація). Проблема диференціації однорідних членів речення. Однорідні й неоднорідні означення. Узагальнювальні

слова при однорідних членах речення. Пунктуація в простих реченнях з однорідними членами.

Тема 9. Просте речення з відокремленими другорядними членами. Поняття про відокремлення. Основні умови відокремлення другорядних членів. Напівпредикативні відношення при відокремленні другорядних членів речення.

Спосіб морфологічного вираження відокремлених узгоджених і неузгоджених означень. Умови відокремлення означень. Спосіб морфологічного вираження відокремлених обставин. Причини невідокремлення дієприслівникових зворотів і одиничних дієприслівників. Відокремлення додатків.

Тема 10. Просте речення зі звертаннями, вставними і вставленими компонентами

Різні погляди щодо граматичного погляду на звертання. Спосіб морфологічного вираження звертання. Стилїстична функція звертання. Диференціація звертання.

Різновиди вставних компонентів. Семантичні розряди та структурний тип вставних конструкцій.

Різновиди вставлених конструкцій. Сміслові зв'язки між реченням і вставленою конструкцією, синтаксична структура вставленої конструкції.

Тема 11. Порівняння в простому ускладненому реченні. Поняття про порівняльний зворот. Умови відокремлення порівняльних зворотів. Порівняльні звороти в структурі сталих висловів іменних частин складених присудків. Відокремлення порівняльних зворотів.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	усього	л.	п.	с.р · д	ін д	усього	л.	п.	с.р.	інд
1	2	3	4	5	6	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. Загальні питання українського синтаксису. Словосполучення як некомунікативна синтаксична одиниця. Просте неускладнене речення										
Тема 1. Загальні питання українського синтаксису	1			1		1			1	
Тема 2. Словосполучення як некомунікативна синтаксична одиниця	8	2	2	4		8			8	
Тема 3. Речення як основна одиниця синтаксису. Типологія речень у сучасній українській мові	5	2	2	1		5	1	2	2	
Тема 4. Головні члени речення	5			5		5			5	
Тема 5. Традиційне й нове вчення про другорядні члени речення	8		2	4		8			8	
Тема 6. Односкладні речення	2	2		2		2			2	
Тема 7. Неповні речення й еквіваленти речення. Структурна схема простого речення	1			1		1			1	
Разом за змістовим модулем 1	30	6	6	18		30	1	2	27	

Змістовий модуль 2. Синтаксис простого ускладненого речення										
Тема 8. Просте ускладнене речення. Ускладнення простого речення однорідними членами	6	2	4	2		6	1	2	6	
Тема 9. Просте ускладнене речення з відокремленими другорядними членами	6			6		6			6	
Тема 10. Просте ускладнене речення зі звертаннями, вставними вставленими компонентами	8		2	4		8			5	
Тема 11. Порівняння простому ускладненому реченні. Контрольна робота	2			2		2			2	
Разом за змістовим модулем II	22	2	6	14		22	1	2	19	
ІНДЗ	8				8	8				8
Усього годин	60	8	12	32	8	60	2	4	46	8

ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ (ІНДЗ):
 твір-презентація з граматичним завданням (повний синтаксичний аналіз
 простих ускладнених / неускладнених речень (по 2)):

№ п/п	Тематика (за вибором)	Кількість годин	
		Денна	Заочна
1	Волонтерська діяльність українців		
2	Видатні українці у світі		
3	Україна у світі єдина		
4	Полікультурна інтеграція знань і вмінь у педагогічній творчості		
5	Інтерактивне вивчення синтаксису		
6	Сучасна українська дитяча література в навчальному процесі		
7	Національний характер у народних українських піснях		
8	Дівочі татування: за і проти		
9	Кліпи українських співаків за останні два роки		
10	Духовна культура українців		
11	Сучасні українські пісні як ліки під час воєнного стану		
12	Віртуальні екскурсії Україною		
13	Ушанування писанки в Україні		
14	Сало – український національний продукт		
15	Синтаксис сучасної публіцистики		
16	Сучасний український кінематограф на уроках вивчення простого речення		
17	Траса здоров'я в Одесі		
18	Наші Герої		
19	Обряди, традиції, символіка українців під час вивчення простого ускладненого речення		
20	Філолог майбутнього		
	Разом	8	8

САМОСТІЙНА РОБОТА 1

Загальні питання українського синтаксису. Словосполучення як некомунікативна синтаксична одиниця

Питання до обговорення

1. Синтаксис як розділ граматики.
2. Які поєднання слів не вважають синтаксичними словосполученнями?
3. Моделі синтаксично нерозкладних (зв'язаних) словосполучень.
4. Які словосполучення вважають складними за будовою?
5. Структурні типи словосполучень за морфологічною природою опорного компонента.
6. Схарактеризуйте типи словосполучень за семантико-синтаксичними відношеннями.
7. Випи синтаксичного зв'язку в підрядних словосполученнях.

Рекомендована література

1. Євтушина Т. О. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис словосполучення і простого ускладненого речення : навч. посіб. для студ. пед. вишів III – IV рівнів акредитації. Одеса : Букаєв Вадим Вікторович, 2019. 188 с. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/1857/3/Yevtushyna%20%D0%A2etiana%20%D0%9Eleksandrivn%D0%B0.pdf>
2. Загнітко А. Український синтаксис : теоретико-прикладний аспект. Донецьк, 2009. 137 с. URL: http://www.ukrajinistika.edu.rs/preuzimanje/UKR_sintaksis.pdf
3. Загнітко А., Миронова Г. Синтаксис української мови. Теоретико-прикладний аспект. Vydala Masarykova univerzita v roce Brno. 2013. 223 с. URL: <https://digilib.phil.muni.cz/flysystem/fedora/monography/128790-monography.pdf>
4. Синтаксис української мови: на перетині традицій та інновацій : колективна монографія ; за заг. ред. О. В. Кульбабської. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2019. 592 с. URL: https://archer.chnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7290/1/At%20the%20crossroads%20of%20traditions%20and%20innovations_2019.pdf

Практичні завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Заповніть таблицю.

Синтаксично вільні словосполучення	Синтаксично зв'язані словосполучення	Поєднання слів

Пісня «Ой у лузі червона калина», начебто потепліло, чогось усміхнувся, прийшов був, здатен присоромити, кімната праворуч, початок дня, дамоклів меч, напередодні Великодня, бажання вчитися, упевнений у перемозі, можна зрозуміти, довести до відома, від «а» до «я», утроє молодший, дуб-велетень, його голос, готова відповідати, буде аналізувати, більш комфортно, між рядками, чотириста три, всупереч батькові, море сліз, найбільш досконалий, Леся Українка, відповідно до закону, місто Авдіївка, кожна з нас, чогось смачного, шестеро чоловіків, шістдесяти чотирьох, співак-захисник, чимало завдань, повідомив би, половина тижня, хай вірить, навколо мене, рій бджіл, знак оклику, ні пари з уст, берег Дніпра, як стверджує Христина Соловій, тихий какаду, перед війною, припинив пасти задніх, слова тата, високий на зріст, прохання здобувачів, буду оптимісткою, буду в батьків, дещо темний, попросила повернутися, третя річниця, аудиторія факультету, коханий із коханою, не за горами, хтось передбачуваний, тато й мати, вдяча за життя, чоловік вірний присязі, мрію про мир.

Завдання 2. Ознайомившись із теоретичним матеріалом, пам'ятками та зразком виконання, спробуйте схарактеризувати синтаксичні словосполучення:

- *за злитістю компонентів (вільне, зв'язане),*
- *за морфологічним вираженням головного слова (вербальне...),*
- *за смисловими відношеннями (атрибутивні...) між головним і залежним компонентами,*
- *за видами підрядного зв'язку (керування, сильне, опосередковане; кореляція, повна / неповна).*

Для полегшення визначайте головне слово зверху «х». Окремо випишіть поєднання слів, які не належать до підрядних синтаксичних словосполучень. Поясніть свої думки.

I варіант (1, 5, 9, 13, 17 здобувачі освіти за журнальним списком).

Прибіг дізнатися, смачна салямi, намір познайомитися, із модульними роботами, сміється з Петра, йти лісом, один зі студентів, багато клопотів, читає замало, бував сумним, ні пари з уст, один студент, дуже вихована, треба домовитися, будуть вчасно, будуть з'ясовувати, авгієві стайні, двох днів, починати роботу, початок дня, здатність мислити, десять років, натовп урядовців, прогнози синоптиків, виглядала втомленою, прийти до подруги, прийти вчасно, пройти версту, такий зовсім, лікар-педіатр, станція Арсенальна, прийти втомленим, від Дніпра до Дунаю, третій зліва, навколо будинку, причинено двері, обабіч шосе, прочинені двері, ішов назустріч мені, ми друзі, виходити з рівноваги, цвіт конвалії, вірю в Україну.

II варіант (2, 6, 10, 14, 18 здобувачі освіти за журнальним списком).

Буду вишивати, футбол по-американськи, запросили відремонтувати, побігли швидко, театр імені І. Франка, наказ наступати, риба щука, я була на острові Хортиця, менш голосно, перша справа, кабіна люкс, дорога броколі, банка від

варення, присіла відпочити, трьох днів, не передав конспект, бездоганно спечений, обабіч кафедри, навколо кафедри, дитина зосереджена, пляшка молока, півтора відра, хореограф Дмитро Дікусар, будь-хто з групи, настанова тата, Дніпро-ріка, радісний від побаченого, написання стоячи, перші троє, від Сяну до Дону, чотири поверхи, по-весняному тепло, пише не оглядаючись, аріаднина нитка, мати – найкращий порадник, змагання з волейболу, буду виглядати більш ошатно, пішла танцювати.

III варіант (3, 7, 11, 15, 19 здобувачі освіти за журнальним списком).

Сучасна лінгвістика, крок уперед, турбуватися про юнацтво, жінка-українка, шум моря, пояснення вчителя, виховуючи чесність, кава по-угорськи, чотири телефони, добра до матері, хоче жити в горах, любить жартуючи, спідниця міні, дехто з присутніх, буду виконувати вправу, була жінка з карими очима, клен-дерево, письменниця Ірен Роздобудько, плекати надію, смачного ситра, дивитися за дітьми, третій зліва, писати конспект, далеко від міста, удвічі краще, розмова з деканом, трава звіробій, склянка води, учитель-філолог, завжди веселий, кафе «Мамба», обабіч гімназії, дивитися вперед, дивитися телепередачу, баяндраси розводити, читати мовчки, щирий серцем, золото високої проби, пальтом реглан, надія побачити, зовсім втратити голову.

IV варіант (4, 8, 12, 16, 20 здобувачі освіти за журнальним списком).

Твори Франка, іти вперед, промені сонця, пожовклий лист, здійснити мрію, купатися в морі, зустріч з батьками, зустрітися з однокурсниками, оці двоє, сісти на диван, видно де-не-де, плач дитини, мова гінді, мрія про щастя, поглядати у вікно, вічно жива, доглядати хворого, виявитися перспективним, бажання вчитися, йти назустріч, розповідати із захопленням, злива сміху, солодший від меду, складений удвоє, довіряти товаришеві, викладач-філолог, був чоловік з головою, хлопець високого росту, хочу відпочити вдома, гурт «Без обмежень», сьомий за списком, що нового, готовий виконувати, двоє вікон, обабіч ліцею, чогось важливого, закреслити знак питання, парк імені Т. Г. Шевченка, любити щиро, багато дівчат, наша Одещина, осягаємо подумки.

Згадайте!

Іменник – субстантив.

Прикметник, дієприкметник – ад’єктив.

Займенник – прономінал.

Числівник – нумерал.

Дієслово – вербум.

Прислівник – адвербіум.

Зверніть увагу!

Робота вручну, у семи зошитах, бажання вчитися (субстантивне);

Готовий відповідати, давно відомий (ад’єктивне);

Ми обоє, наш явно, всі повністю, хтось із дівчат (прономінальне);

Наказала вивчити, вийти на фініш, зменшити до трьох (вербальне);
Одне із завдань, приблизно двадцятий, оці двоє, три студентки (нумеральне);
Треба води, близько від села, менше десяти, трохи менше (адвербіальне).

Зразок виконання:

Бути вчити, напередодні пари (це не синтаксичні словосполучення: аналітична форма дієслова майбутнього часу; похідний прийменник з іменником).

Зустрітися біля бібліотеки – вільне, вербальне (дієслівне), обставинні семантичні відношення, прилягання, відмінкове, прийменниково-відмінкове.

З добрими очима – зв'язане (соматизм+ прикметник із прийменником, які характеризують соматизм, тобто частину тіла людини= доброокий), субстантивне (іменникове), атрибутивні семантичні відношення, неповне узгодження.

Любить точити лясси – зв'язане (тому що в реченні це буде складений дієслівний присудок: допоміжне модальне дієслово суб'єктивно-емоційної оцінки *любити* і фразеологізм *точити лясси* з дієслівним значенням), вербальне (дієслівне), комплетивні семантичні відношення, власне прилягання.

Завдання 3. Прочитайте речення з роману «Джури козака Швайки» В. Рутківського (програмний твір, 6 клас). Кожне речення не переписуйте, а зашифруйте й прокоментуйте за поданим зразком виконання.

Номер речення= Цифра (кількість підрядних синтаксичних словосполучень, беручи за основу прості за будовою) : Цифра (кількість синтаксично вільних словосполучень простих за будовою) + Цифра (кількість синтаксично зв'язаних словосполучень).

1. Будете втрюх стерегти острів. 2. Навіть Грицикові було моторошно. 3. Десятником став навіть Вирвизуб. 4. На острові тільки п'ять чоловіків можуть мене подужати. 5. Принаймні задніх пасти не будуть. 6. Може спокійно дивитися в очі пращурам своїм. 7. Себе Дурна Сила, мабуть, уважав уже справжнім дубом. 8. Добрі люди на роботу були щедрі. 9. Вони ж носа бояться висунити зі своїх городищ. 10. Дід Кібчик був людиною з гонором. 11. Дід Кудьма заборонив їм навіть носа туди показувати. 12. Його хижі очі пильно стежили за кожним рухом прибульця. 13. А козаки тихо гомоніли навколо багаття. 14. Незабаром очерети почали рідшати. 15. А Грицикові чи не вперше закортіло втрутитися в розмову дорослих.

Зразок виконання:

Лише Остап Коцюба очолив дві сотні.

1= 2 (дві сотні, очолив дві сотні) : 1 (очолив дві сотні) +1 (дві сотні).

Зверніть увагу! Пояснення, чому таке шифрування речення (так розписувати не потрібно, на запит викладача вміти таким чином пояснити під час аудиторної роботи).

Лише (частка, не є членом речення) *Остан Коцюба* (лексичне словосполучення не є синтаксичним), *дві сотні* (кількісно-іменникова сполука, тому синтаксично зв'язане, числівник у Називному та Знахідному відмінках завжди з іменником становить один член речення),

кого? що?

очолив *дві сотні* – підрядне синтаксичне словосполучення, тому що є головне і залежне слово, просте за будовою, оскільки його компоненти – це слово+синтаксично зв'язане словосполучення, у реченні це два окремі члени речення (*Лише* *Остан Коцюба* *очолив* *дві сотні*).

Зверніть увагу!

Просте словосполучення часом може складатися з трьох або більше слів. Це простежується:

1) під час об'єднання неповнозначних зв'язок з іменними частинами у структурі складених присудків і залежного від такого утворення компонента: *почало* *раніше* *світати*, *тоді* *перестав* *сміятися*,

2) під час поєднання слова з фразеологізмом: *зробив* *курям на сміх*, *став* *скупим на слово*;

3) поєднання типу: слово+лексичне словосполучення: *поставити* *знак оклику*;

4) поєднання типу: слово+синтаксично зв'язане словосполучення: *дівчина* *з карими очима*, *намалювати* *три соняшники*, *червневий* *рій бджіл*;

5) поєднання типу: складена словоформа + слово/ слово+складена словоформа: *буду виконувати* *вправу*, *виглядає* *більш світлою*;

6) поєднання типу: складена словоформа+складена словоформа: *буде* *виглядати* *найбільш ошатно*.

Компоненти простого словосполучення – це два окремі члени речення (складного – три і більше).

Завдання 4. *Випишіть із речень усі прості за будовою синтаксичні словосполучення, з'ясувавши в них вид підрядного зв'язку (узгодження повне / неповне...), злитість компонентів (синтаксично вільне / зв'язане).*

Вправа 72 (стр. 49)

<https://shkola.in.ua/1995-ukrainska-mova-8-klas-hlazova-2021.html>

Зверніть увагу! Перша половина групи за журнальним списком – перша половина тексту вправи; друга половина групи – друга половина тексту вправи.

Завдання 5. *Прочитайте речення. Закодуйте їх за кількістю простих синтаксичних словосполучень (Наприклад: 1=2; спочатку номер речення, потім кількість у ньому простих синтаксичних словосполучень). Випишіть*

три синтаксичні словосполучення прості за будовою з різними видами підрядного зв'язку, схарактеризувавши письмово за поданою нижче схемою.

Зверніть увагу!

Лексичні, фразеологічні, сурядні, предикативні словосполучення не розглядаємо: зважаємо на спеціальність 014 Середня освіта (Українська мова і література) та погляди науковців-синтаксистів (А. Загнітко), авторів підручників з української мови НУШ.

Лексичні, фразеологічні словосполучення можуть бути компонентами підрядних синтаксичних словосполучень: *закреслити знак оклику, місто Біла Церква, часто пропускає повз вуха.*

I варіант (1, 10, 19 здобувачі освіти за журнальним списком).

1.Хлібник із паляницею покотилися далі (Дара Корній). 2. І буде місто зватись Переяслав (Ліна Костенко). 3.Постать видатного українського вченого-садівника професора Сидоренка – одна з найбільш яскравих (3 газ.).

II варіант (2, 11, 20 здобувачі освіти за журнальним списком).

1.Її дорога ще не закінчилася (Дара Корній).2. І хмариться в природі щось людське (Ірина Жиленко). 3. Надія переїхати в місто до сина розтанула остаточно (Борис Олійник).

III варіант (3, 12, 21 здобувачі освіти за журнальним списком).

1.Доброгост попросив Іванка в усьому його слухатися (Дара Корній). 2.Із зграї несеться сумний голос трембіти (Михайло Коцюбинський). 3.Гурт хлопців наближається до вигону з транзистором у руках (Євген Гуцало).

IV варіант (4, 13, 22 здобувачі освіти за журнальним списком).

1.Оксана дивиться поверх даху на смутний клаптик неба (Дара Корній). 2.Поезія не може жити на смітнику (Михайло Коцюбинський). 3.Дехто з прохожих зупиняється(Володимир Винниченко).

V варіант (5, 14, 23 здобувачі освіти за журнальним списком).

1.Все на модниці завжди «журнальне» (Дара Корній). 2.Борщ без квасолі – що ложка без ручки (Нар. тв.). 3.Громаддя хмар повільно проплива (Оксана Пахльовська).

VI варіант (6, 15, 24 здобувачі освіти за журнальним списком).

1.Прийїхала помирати додому (Дара Корній). 2.Карпо був широкий у плечах... (Іван Нечуй-Левицький). 3.І голос Байрона з-за моря лине на голос Кобзаря (Максим Рильський).

VII варіант (7, 16, 25 здобувачі освіти за журнальним списком).

1.Оксана мусить трішки перепочити (Дара Корній). 2.Казкою видається повість про давні часи (Іван Франко). 3.Раз у раз Черниш зупинявся перепочити, тримаючись за скелю руками і ногами (Олесь Гончар).

VIII варіант (8, 17, 26 здобувачі освіти за журнальним списком).

1.Оксана присідає поруч собаки (Дара Корній). 2.Олег Скрипка закликає пропонувати європейцям пісні з українським мелосом (Телемарафон). 3.Я тобі наказую мовчати (Юрій Яновський).

IX варіант (9, 18, 27 здобувачі освіти за журнальним списком).

1.Вона ніколи не кидала слів на вітер (Дара Корній). 2.Недарма щось тривожне у голосі Луїзи не давало їй спокою (Галина Вдовиченко). 3.Він не міг відучити себе від юнацької звички пити пиво з бляшанки (Ірен Роздобудько).

Схема синтаксичного аналізу словосполучення

1. Запишіть підрядне словосполучення.
2. З'ясуйте тип синтаксичного словосполучення за злитістю компонентів (синтаксично вільне / зв'язане).
3. Визначте тип за будовою (просте, складне).
4. Схарактеризуйте за морфологічним вираженням головного компонента (субстантивне, ад'єктивне, прономінальне, нумеральне, адвербіальне, вербальне);
5. З'ясуйте тип семантико-синтаксичних відношень (атрибутивні, об'єктні, суб'єктні, обставинні, комплетивні);
6. Схарактеризуйте вид синтаксичного зв'язку: узгодження (повне / неповне); керування (сильне / напівсильне / слабе, безпосереднє / опосередковане); прилягання (власне прилягання / відмінкове прилягання: безприйменникове / прийменниково-відмінкове); кореляція (повна / неповна).

Зразок виконання:

А Леді дуже хотілося побачити її обличчя! (Ірен Роздобудько).

Хотілося побачити – підрядне словосполучення, синтаксично зв'язане, просте, вербальне, комплетивні семантико-синтаксичні відношення, прилягання, власне прилягання;

хотілося побачити дуже – підрядне словосполучення, синтаксично вільне, просте, вербальне, обставинні семантико-синтаксичні відношення, прилягання, власне прилягання;

хотілося побачити Леді – підрядне словосполучення, синтаксично вільне, просте, вербальне, об'єктні семантико-синтаксичні відношення, керування, напівсильне, безпосереднє;

хотілося побачити обличчя – підрядне словосполучення, синтаксично вільне, просте, вербальне, об'єктні семантико-синтаксичні відношення, керування, сильне, безпосереднє;

її обличчя – підрядне словосполучення, синтаксично вільне, просте, субстантивне, атрибутивні семантико-синтаксичні відношення, прилягання, власне прилягання.

Зразок виконання:

Шевченко – одне з найбільших прав України на міжнародну повагу (Дмитро Павличко).

Одне з прав – підрядне словосполучення, синтаксично зв'язане, просте, нумеральне, комплетивні семантико-синтаксичні відношення, керування, сильне, опосередковане;

одне з прав найбільших – підрядне словосполучення, синтаксично вільне, просте, нумерально-субстантивне, атрибутивні семантико-синтаксичні відношення, узгодження, повне;

одне з прав України – підрядне словосполучення, синтаксично вільне, просте, нумерально-субстантивне, атрибутивні семантико-синтаксичні відношення, керування, сильне, безпосереднє;

одне з прав на повагу – підрядне словосполучення, синтаксично вільне, просте, нумерально-субстантивне, об'єктні семантико-синтаксичні відношення, керування, сильне, опосередковане;

на міжнародну повагу – підрядне словосполучення, синтаксично вільне, просте, субстантивне, атрибутивні семантико-синтаксичні відношення, узгодження, повне.

Завдання 6. Лінгвістичне дослідження (робота мінікомандами: по 3-4 особи). *Прослухайте пісню Олександра Пономарьова «Заспіваймо пісню за Україну» (<https://www.youtube.com/watch?v=ACdu UeQNDY>), письмово зробіть синтаксичний аналіз трьох виокремлених простих за будовою синтаксичних словосполучень із різними типами підрядного зв'язку.*

САМОСТІЙНА РОБОТА 2

Речення як основна одиниця синтаксису. Типологія речень у сучасній українській мові. Головні члени речення

Питання для обговорення

1. Які функції виконують головні члени речення?
2. Що таке підмет і які його граматичні ознаки у двоскладному реченні?
3. Які є засоби вираження простого і складеного підмета?
4. Що таке присудок і які його граматичні ознаки у двоскладному реченні?
5. Які є засоби вираження простого неускладненого присудка і простого ускладненого присудка?
6. Які компоненти й засоби їхнього вираження виділяють у складеному дієслівному присудку?

7. Яка структура і засоби вираження компонентів складеного іменного присудка?
8. Сладний присудок – це...?

Рекомендована література

1. Дудик П. С. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 380 с.
URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/251469/mod_resource/content/1/%D0%94%D1%83%D0%B4%D0%B8%D0%BA%20%D0%9F.%20%D0%A1.%20%D0%A1%D0%B8%D0%BD%D1%82%D0%B0%D0%BA%D1%81%D0%B8%D1%81%20%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97%20%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B8.pdf
2. Євтушина Т. О. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис словосполучення і простого ускладненого речення : навчальний посібник для студ. пед. вишів III – IV рівнів акредитації. Одеса : Букаєв Вадим Вікторович, 2019. 188 с. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/1857/3/Yevtushyna%20%D0%A2etiana%20%D0%9Eleksandrivn%D0%B0.pdf>
3. Євтушина Т. О., Безенко А. О. Питальні речення як експресивний засіб актуалізації уваги в заголовках газети «Чорноморські новини». *Українська словесність у полікультурно-освітньому просторі сьогодення* [Електронний ресурс] : збірник тез доповідей Міжнародної наукової конференції / відп. ред. Ж. Д. Горіна. Одеса : ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2021. С. 60-63. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/13095>
4. Євтушина Т. О., Кузьминська А. В. Семантико-функційна характеристика фразеологічних одиниць як простих присудків (на матеріалі романів Галини Вдовиченко). *Стратегії розвитку та пріоритетні завдання філологічних наук*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя 16-17 жовтня 2020 р. Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2020. С. 101 – 105.
5. Євтушина Т. О., Прокопенко Л. І., Безенко А. О. Еліптичний заголовок як актуалізатор комунікативно важливої інформації в газеті «Чорноморські новини». *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 21. Т. 1. Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 50 – 54. URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/21/part_1/21-1_2022.pdf
6. Загнітко А., Миронова Г. Синтаксис української мови. Теоретико-прикладний аспект. Vydala Masarykova univerzita v roce Brno. 2013. 223 с. URL: <https://digilib.phil.muni.cz/flysystem/fedora/monography/128790-monography.pdf>
7. Межов О. Г. Типологія та функції дієслівних зв'язок у сучасній українській мові. *Молода наука Волині*: пріоритети та перспективи досліджень : матеріали XI Міжнар. наук.- практ. конф. аспірантів і студентів, 16–17 трав.

2017 р. / Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 2017. С. 973–975.
URL: <https://ra.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/08/Moloda-nauka-Volyni-2017.pdf>

8. Степаненко М. Лексична і граматична реалізація предикатів кількості в українській мові : монографія. Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава : Дивосвіт, 2018. 318 с. URL: http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/11505/1/%D0%A1%D1%82%D0%B5%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%D0%9B%D1%83%D0%BA%D0%B0%D1%88_%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84.pdf

Практичні завдання для самостійної роботи

Завдання 1. *Запропонуйте відповідь на запитання тесту (Простим є речення, позначене... Чому?) за повістю «Неймовірні пригоди Івана Сили, найдужчої людини світу» Олександра Гавроша.*

I варіант (парні номери здобувачів освіти за журнальним списком).

	За японськими правилами, перемагав той, хто виштовхував суперника за коло.
	Але парубійко в останню мить устиг трохи ухилитися – і Макурі, ковзнувши тілом по Іванові, вилетів за коло.
	Іванові майже щочі снилися мамині галушки, мамалига з бринзою та вареники із сиром.
	Іван Сила тепер виступав у римському шоломі з пишним пір'ям, аби провсяк випадок убезпечити себе від випадкового удару в травмоване місце.
	Парубійко стиснувся в клубок м'язів, і переднім колесом авто переїхало йому через груди.

II варіант (непарні номери здобувачів освіти за журнальним списком).

	Як не дивно, усе довкола білосніжило, сніжило, ніжило.
	Коли Бідосько нашкрывав кілька слів, Голий помчав у редакцію «Столичних новин».
	Минуло кілька днів, але ніхто долею Івана Сили так і не цікавився.
	Прожектор вихоплює з висоти білого голуба, який сідає їй на долоню.

Іванові нічого не залишилося, як побажати власниці цирку солодких сновидінь.

Завдання 2. Визначте способи вираження лише простого дієслівного присудка та можливі засоби його ускладнення.

Потім пройшли на подвір'я, і ворота важкі за ними – хряп! (Андрій Головка). А клямка у мене перед носом стриб-стриб, клац-клац... Тіні довшають та й довшають. Іду ж та й іду. Коли це з-під ніг як залопотить крильми – перепел... (З тв. Григора Тютюнника). Я схопився та давай спересердя стукати в двері. Батько напнув його мокрим рядом (Іван Нечуй-Левицький). Сосни стали і стоять (Олександр Олесь). А ми взяли та й збудували в майбутнє міст. Квіти – невід'ємна окраса нашого життя (З газ.). У житті мене ти й знати не знаєш (Іван Франко). Ми незнайомці у великій місті (Леонід Горлач).

Завдання 3. З'ясуйте типи підметів і присудків за будовою та вкажіть їхнє морфологічне вираження. У трьох простих реченнях назвіть їхні класифікаційні ознаки: стверджувальне / заперечне, односкладне / двоскладне, поширене / непоширене, повне / неповне.

Дуже хотілося презентувати одеситам, і не лише українцям, цей український дворик старої Одеси. У нас в країні зараз війна, і в кожного з нас є в цій війні своя зброя (З газ). Чимало українських етикетних виразів можуть використовуватись у різних комунікативних ситуаціях (З газ). Перевагою алфавітної класифікації є її простота (Ірина Борбенчук). Що з вас кожний робив тут? (Євген Плужник). Сиділо нас чоловіка з вісім (Архип Тесленко). Виходить дівчина із хати води з криниці набрати (Андрій Малишко). Цей грот свого часу правив комусь за притулок (Микола Дашкієв). Манеру триматися вона вже встигла перехопити від дорослих дівчат (Михайло Стельмах). І його свідчення почало здаватися сумнівним (Іван Ле). І тоді вони мали право скаржитись (Олесь Гончар). День почав називатися вечором (Юрій Яновський). Абетку смерті маємо – АЕС (Ліна Костенко). Чорна ніч інкрустована ніжністю (Ліна Костенко). Я так само був один. У номері було зимно. Думати про це було жахливим. Тут все має бути добре. Він ладен цілком виголосити промову. Хата, що стала для мене прихистком, розміщувалася вище за інші. На ліжку лежала купка свіжої постільної білизни. А згодом незнайомі нічні запахи й таємничі звуки, яких вранці не було чути, поглинули нас із головою. Але якою технікою виконане «кельтське плетіння» місіс Страйзен, вона довго не могла розгадати. У нас ці квіти «тагетес» називаються. Я не американка, а – «Ukraine». Це – «NectarD'Or» (З тв. Ірен Роздобудько). Кінь потроху приходив до тями. У машині вона не встрявала в теревені. Треба тільки зрушити цю ідею з мертвої точки (З тв. Галини Вдовиченко). Буде квітнути верес і чорна трава (Сергій Жадан).

Завдання 4. Підкресліть граматичну основу, за бажання – другорядні члени речення. Визначіть типи підметів і присудків за будовою та засоби їхнього вираження. Укладіть мінімальні структурні схеми чотирьох простих речень.

I варіант (здобувачі вищої освіти за журнальним списком № 1, 7, 13, 19, 25).
 Була в боях несхибною рука. Ти був як брат і сонцю й вечорам (Оксана Пахльовська). Повітря зробилося прозорим (Михайло Коцюбинський). Ти зовсім мене не кохала, А я був повинен забуть... (Олександр Олесь). Може, ми квітками, може, васильками станем (Володимир Сосюра). Твоїм будь братом не стижуся (І. Котляревський). І показатися боягузом лікар не хотів (Іван Ле). Цього словесного багатства ми не спроможні порахувати (Олександр Довженко). А берег так і пропав у темряві (Михайло Коцюбинський). Іван має намір викрасти поламаний віз (Лесь Мартович). Що з вас кожний робив тут..? (Євген Плужник). Звичайно, подорожувати, спостерігати життя у всіх проявах – річ прекрасна для письменника (Максим Рильський). Його очі-фари, протерті чистою ганчіркою, засяяли, пускаючи сонячні зайчики. Унизу широко послалося ясне вечорове плесо Дністра з окрайцем місяця-молодика, тихе-тихе, в облямівці темних берегів. Це була справжня козацька шабля, схожа на місяць-молодик (З тв. Зірки Мензатюк). Гловне – не передати куті меду (Галина Вдовиченко).

II варіант (здобувачі вищої освіти за журнальним списком № 2, 8, 11, 14, 20, 26).
 За Яриною стали побиватися найкращі хлопці (Михайло Стельмах). І його свідчення почало здаватися сумнівним (Іван Ле). Оцей луг мусить стати йому за могилу (П. Панч). Тимків дід-небіжчик був знаменитим садоводом (Ю.Збанацький). Київська княгиня Євпраксія у 1089 р. стала німецькою імператрицею Адельгейдою (З календаря). Прозрінь не бійся, бо вони як ліки (Л. Костенко). Відважний і великодушний, він ладен віддати життя за бойове побратимство, козацькі звичаї (В. Неділько). Не допусти, щоб світ зійшовся клином, і не присни, для чого я живу (Л. Костенко). Може, ми квітками, може, васильками станем (В. Сосюра). У зв'язку з її співом на гадку мені прийшли дві аналогії (В. Слапчук). Він наїздив у батьківське село відчути степ і вирій без підпорки (Б. Олійник). Та в прекраснім житті важкому Будуть завжди сіять мені В душу, повну вітрів і грому, Сіруватих очей вогні (Василь Симоненко). Треба тільки зрушити цю ідею з мертвої точки (Галина Вдовиченко). Сьогодні в Одесі багато що змінюється просто на очах (З газ).

III варіант (здобувачі вищої освіти за журнальним списком № 3, 9, 15, 21, 27).
 Явдоха була жінка недоброго характеру (Григорій Тютюнник). І мені зовсім не холодно. Бабусі й батька вже нема (З тв. Ірен Роздобудько). Дванадцятро мужів громадських і тридцятро наших чур козацьких не ступили ступнем на хортицю (Пантелеймон Куліш). Чорна ніч інкрустована ніжністю. Не допусти, щоб світ зійшовся клином, і не присни, для чого я живу (З тв. Ліни Костенко). А це вміння

розмовляти й слухати дуже важливе для письменника (Максим Рильський). Недарма щось тривожне у голосі Луїзи не давало їй спокою. Як Коневі вдалося при першій зустрічі влучити у десятку? (З тв. Галини Вдовиченко). Була ти наче лісова царівна у зорянім вінку на темних косах (Леся Українка). Поезія не може жити на смітнику (М. Коцюбинський). Рано-вранці біля сільської ради юртувалося десятків два підвід (Григій Тютюнник). А всі піймали облизня, гарбузової каші скуштували! (Євген Гуцало). Ти зовсім мене не кохала, А я був повинен забути... (Олександр Олесь). Може, ми квітками, може, васильками станем (Володимир Сосюра).

IV варіант (здобувачі вищої освіти за журнальним списком № 4, 10, 16, 22, 28).

Сміх завжди вважався категорією безкордонною і безрелігійною. Дядько був людиною непересічною (П. Загребельний). Природа була ніби в змові з подіями і попереджала нас своїми грізними знаками (Олександр Довженко). Іван має намір викрасти поламаний віз (Лесь Мартович). Їм хотілося кинутися обороняти нещасну хазяйку (Панас Мирний). Заміж вийти – не дощову годину пересидіти (Н. тв.). Київська княгиня Євпраксія у 1089 р. стала німецькою імператрицею Адельгейдою (З календаря). Тут все має бути добре (Ірен Роздобудько). Баба Сидориха аж здивувалася (Григій Тютюнник). Родини зо три там були козацькі (Ліна Костенко). У давнішій за часом «Думі про Данила» впадає в вічі своєрідне поєднання вельми оригінальної прози з віршованою розповіддю і з елементами драми (Максим Рильський). Отто й прийшла до неї Олена Кубраківна (З газ.). Уранці нічого не можна було пізнати (Олесь Донченко). Ото його “пу-гу” серед темної ночі миліше мені від пісні солов’їної (Володимир Гжицький).

V варіант (здобувачі вищої освіти за журнальним списком № 5, 11, 17, 23, 29).

Учитель попросив учнів-одинадцятикласників зосередитися (З газ.). Один лиш вечір запашний страшний всі спогади з душі моєї стер би (Ю.Клен). Дядько був людиною непересічною (Павло Загребельний). Старший лейтенант наказав відповідати всяким фіалкам, що його... нема (Олесь Гончар). Хата, що стала для мене прихистком, розміщувалася вище за інші. Він був без пляшки. Бабусі й батька вже нема. На ліжку лежала купка свіжої постільної білизни. Але якою технікою виконане «кельтське плетіння» місіс Страйзен, вона довго не могла розгадати (З тв. Ірен Роздобудько). Баба Сидориха аж здивувалася (Григій Тютюнник). Родини зо три там були козацькі (Ліна Костенко). Вітер-пустун ніби бавиться з посивілими деревами (Іван Цюпа). Кордон на замку (З газ.). Серед хати сіли вечеряти (Панас Мирний). Уранці нічого не можна було пізнати (Олесь Донченко). Жоден з братів не проговорив і слова (Іван Чендей). Київська княгиня Євпраксія у 1089 р. стала німецькою імператрицею Адельгейдою (З календаря).

VI варіант (здобувачі вищої освіти за журнальним списком № 6, 12, 18, 24, 30).

Вода в ставку стала каламутна. Пройшло якихось три тижні (За Олегом Ольжичем). Вони у захваті! (Ірен Роздобудько). Це ж він має стати справжньою людиною (Улас Самчук). Явдоха була жінка недоброго характеру (Григорій Тютюнник). І мені зовсім не холодно. Бабусі й батька вже нема (Ірен Роздобудько). Бути чабаном - це не просто прогулюватись з гирлигою до степу та їсти кашу чабанську (Олесь Гончар). Викладач попросив не розмовляти. А хтось візьми і пусти чутку (З газ.). А жменьку сивого попелу закопала в своєму саду під грушею (Марія Матіос). А над усім у чорному небі кружляла згряя сполоханих птахів (Андрій Головка). То, може, будемо самі писати вірші й відповідати за них самі? (Валерій Шевчук). Як же зрадувалась Стара, зобачивши мене! (Михайло Коцюбинський). Баба Сидориха аж здивувалася (Григір Тютюнник). Уранці нічого не можна було пізнати (Олесь Донченко). Осінь-чарівниця гай позолотила (З газ.). Кінець дня минув у напруженій роботі (Микола Трублаїні).

Зверніть увагу!

Типи структурних схем простого речення різні. У гімназіях, ліцейх вони не передбачені програмою. Тому у ЗВО доречно ознайомитися лише з мінімальними структурними схемами простих речень: вони за своїм складом дорівнюють предикативному мінімуму речення.

Незважаючи на розташування в реченні, спочатку підмет, а потім присудок.

Якщо складений підмет є лексичним словосполученням, то його можна позначати лише одним графічним знаком (Галина Вдовиченко – N_{1S}).

Якщо між підметом і присудком тире, то в схемі ставлять тире, а не *Copf 0*.

Графічні позначення компонентів мінімальної структурної схеми простого речення (предикативного центру / граматичної основи)

Inf – інфінітив;

Praed – praedicatum (категорія стану);

N – nomen (іменник);

Copf – copula (зв'язка);

Copf 0 – копуля (нульова, тобто відсутня, зв'язка);

Adj – adjectivum (прикметник, дієприкметник);

Adv – adverbium (прислівник);

Num cardinale – numeralia cardinalia (кількісний числівник);

Prop – pronomen (займенник);

Vf_{3 s} – відмінюване дієслово у формі третьої особи однини (singularis).

Vf_{3 pl} – відмінюване дієслово у формі третьої особи множини (pluralis).

Neg Gen – negative genetivus (родовий із запереченням).

Цифри від 1 до 6 позначають відповідні відмінки: 1 – називний, 2 – родовий тощо.

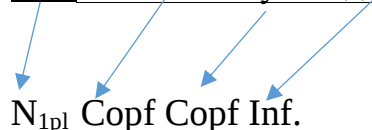
Зразок виконання:

Єдиною близькою людиною, окрім батьків, був його хрещений Михайло Діброва (Марія Морозенко).

Михайло Діброва – складений підмет, виражений лексичним словосполученням.

Близькою людиною був - складений іменний присудок, виражений власне зв'язкою *бути* та синтаксично зв'язаним словосполученням, у структурі якого наявна сполука прикметника *близькою* з іменником, що називає родові поняття *людиною*. N1s Adj_{5s}N_{5s}Corpf.

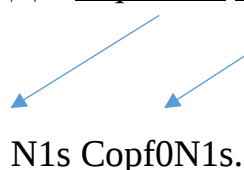
Очі не в змозі були одірватися від його карих очей (Анатолій Шиян).

N_{1pl} Corpf Corpf Inf.

Очі – простий підмет.

Не в змозі були одірватися – складний присудок (ускладнена форма складеного дієслівного), виражений модальною зв'язкою – усталеним сполученням слів *не в змозі*, власне зв'язкою *бути* та поєднанням інфінітива *одірватися*.

Дід Горобець мовби кремінь (Михайло Чабанівський).

N1s Corpf0N1s.

Горобець – простий підмет.

Мовби кремінь – складений іменний присудок, виражений відсутньою власне зв'язкою *бути* та іменною частиною, вираженою порівняльним зворотом *мовби кремінь*.

Завдання 5. Гра «Восьмикласник».

I варіант (здобувачі вищої освіти за журнальним списком № 2, 3, 6, 8, 9, 12, 13, 15, 18, 20, 21, 22, 27, ...).

Вправа 1 (стр 39). URL: <https://pidruchnyk.com.ua/854-ukrainska-mova-8-klas-avramenko-2016.html>

II варіант (здобувачі вищої освіти за журнальним списком 1, 4, 5, 7, 10, 11, 14, 16, 17, 19, 23, 25, 26,...).

Вправа 94. URL: <https://shkola.in.ua/1995-ukrainska-mova-8-klas-hlazova-2021.html>

Завдання 6. *Утворіть синтаксичне словосполучення, визначивши тип підрядного зв'язку. Укладіть з утвореним словосполученням мінітекст (2-3 речення, здебільшого прості) з нагоди дня народження Тараса Григоровича Шевченка. У простих укладених реченнях підкресліть предикативний центр, схарактеризуйте прості речення за модальністю (стверджувальне / заперечне: загальнозаперечне / частковозаперечне) та поширеністю, укладіть їхні мінімальні структурні схеми.*

-Прислівник місця; простий прийменник із трьох букв; родовий відмінок однини іменника чоловічого роду II відміни, синоніма іменника будинок.

-Початкова форма означального займенника чоловічого роду; простий прийменник з однієї букви; родовий відмінок множини іменника чоловічого роду II відміни, спільнокореневого з іменником учитель.

-Початкова форма прикметника середнього роду, що означає улюблений колір багатьох маленьких дівчаток (не білий, не червоний, не блакитний, а...); прийменник – антонім прийменника до; родовий відмінок однини іменника середнього роду з випадним -л-.

САМОСТІЙНА РОБОТА 3

Традиційне й нове вчення про другорядні члени речення. Односкладні речення. Неповні речення й еквіваленти речення. Структурна схема простого речення

Питання до обговорення

1. Загальна характеристика другорядних членів речення.
2. Означення і його різновиди.
3. Прикладка – особливий різновид означення.
4. Додаток: поняття, морфологічне вираження, різновиди.
5. Обставина: поняття, морфологічне вираження, структурно-семантичні різновиди обставини.
6. Нове вчення про другорядні члени речення. Детермінанти. Дуплексиви.
7. Проблема односкладного речення в сучасному мовознавстві.
8. Різновиди односкладних дієслівних речень.
9. Різновиди односкладних іменних речень.
10. Генітивні речення.
11. Вокативні речення.
12. Структурна схема простого речення.

Рекомендована література

1. Дудик П. С. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія»,

2010. 380 с. URL:
https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/251469/mod_resource/content/1/%D0%94%D1%83%D0%B4%D0%B8%D0%BA%20%D0%9F.%20%D0%A1.%20%D0%A1%D0%B8%D0%BD%D1%82%D0%B0%D0%BA%D1%81%D0%B8%D1%81%20%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97%20%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B8.pdf
2. Євтушина Т. О. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис словосполучення і простого ускладненого речення : навчальний посібник для студ. пед. вишів III – IV рівнів акредитації. Одеса : Букаєв Вадим Вікторович, 2019. 188 с. URL:
<http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/1857/3/Yevtushyna%20%D0%A2etiana%20%D0%9Eleksandrivn%D0%B0.pdf>
 3. Загнітко А. Український синтаксис : теоретико-прикладний аспект. Донецьк, 2009. 137 с. URL:
http://www.ukrajnistika.edu.rs/preuzimanje/UKR_sintaksis.pdf
 4. Загнітко А., Миронова Г. Синтаксис української мови. Теоретико-прикладний аспект. Vydala Masarykova univerzita v roce Brno. 2013. 223 с. URL:
<https://digilib.phil.muni.cz/flysystem/fedora/monography/128790-monography.pdf>
 5. Шабат-Савка С. Т., Антофічук А. М., Теслицька Г. І. Односкладні речення в сучасній українській мові : навч.-метод. посібник. Чернівці : Чернівець. нац.ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 124 с. URL:
<https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/1748/%D0%A8%D0%B0%D0%B1%D0%B0%D1%82-%D0%A1%D0%B0%D0%B2%D0%BA%D0%B0%D0%9E%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%BD%D1%96%20%D1%80%D0%B5%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%B2%20%D1%81%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D1%96%D0%B9%20%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96%D0%B9%20%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D1%96.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Практичні завдання для самостійної роботи

Завдання 1. За бажанням пройдіть тести:

wordwall.net/uk/resource/53480176/
wordwall.net/uk/resource/25894983
wordwall.net/uk/resource/6187502/
learning.ua/mova/odynadtsiatyi-klas/vyznachaiemo-holovni-ta-druhoriadni-chleny-rechennia
<https://learningapps.org/view3915941>
<https://learningapps.org/view3034407?&allowFullscreen=1>

<https://learning.ua/mova/vosmyi-klas/rozstavliaiemo-rozdilovi-znaky-v-nepovnomu-rechenni>

Завдання 2. *Складіть речення (2-4) про Ліну Костенко, вітаючи поетесу з 95-річчям, використавши похідні прийменники, прислівники, інфінітиви. Підкресліть члени речення, надписавши їхні семантичні та структурні особливості.*

Завдання 3. *Прочитайте, підкресліть члени речення. Зазначте тип за будовою головних членів речення та види додатків, обставин і означень (надписуйте зверху над членом речення чи поруч).*

Попри всі перешкоди домігся свого (Іван Нечуй-Левицький). Заглядав я в синяву очей твоїх. Огорожа трималася напастям усім наперекір (З газ.). Таке з нею тепер траплялося часто. Це гіпотетично наближає мене до мети. Вони у захваті! Машина обережно загальмувала на відстані простягнутої руки. Дан був іншим. Щось гірше за жалість до себе годі уявити! Від несподіванки Стефка ледь не впустила слухавку. Запах осені пробивався навіть крізь подвійні віконні рами. Я не міг дочекатися початку занять. За двома сусідніми столиками сиділо кілька людей. Бачити його було ще нестерпніше. Із середини зали вугільно-вогняним поглядом на мене дивиться елегантна жінка років від сорока до п'ятдесяти (З тв. Ірен Роздобудько). Не кладе Петруся між кожухи для запаху васильок-канупер. Не пересушує вона хустки-кептарі (З тв. Марія Матіос). Снігу велетням дубам нанесло на плечі (Дмитро Павличко). Хлопець не може опертися бажанню глянути в вікно (Михайло Коцюбинський). І постало з диму сумовите дерево кипарис (Петро Перебийніс). Історія з Томком – красномовне тому свідчення (Андрій Содомора). Хочу в батька-матері погостити (З газ.). Вийшла я на Княжу гору глянути на красень Львів (Агата Турчинська). Я схопився та давай спересердя стукати в двері (Іван Нечуй-Левицький). Ось вечір під Івана Купала (Іван Багряний).

Зразок виконання:

Митрополит (прикладка) Іларіон (простий) був винятково (міра і ступінь) обдарованим (узгоджене) оратором (складений іменний) проповідником (прикладка) (За Степаном Ярмусем).

Завдання 4. *Продовжіть текст (2-3 речення) про їстівні квіти з використанням прикладок, підкресліть граматичну основу та надпишіть різновид означення: узгоджене / неузгоджене (вправа 7-В, стр. 46 <https://pidruchnyk.com.ua/854-ukrainska-mova-8-klas-avramenko-2016.html>).*

Завдання 5. Лінгвістичне дослідження: знайдіть помилки.

Шевченко - одне з найбільших прав України на міжнародну повагу (Дмитро Павличко). Невже ти народився, чоловіче, щоб зазирати в келію мою? (Василь

Стус). Околичні вулиці степового райцентру були без хат (Микола Вінграновський). Вийшли з хати батько й мати в садок погуляти (Тарас Шевченко). Всупереч тим вішуванням проходили грози (Максим Рильський). Мати запросила всіх вечеряти до хати (Анатолій Шиян). Бажання вчитись було в нього ще змалку (Михайло Коцюбинський). На околиці міста, в долині, виднівся серед квадратних ліп'янок пофарбований у зелений колір фасад будинку (Роман Іваничук). Іван теж кував коня, шукав вина і потім поїхав доганяти своїх (Олесь Гончар). Іде гроза, дзвінка і кучерява, садам замлілі руки цілувать (Ліна Костенко). Після тривалої їзди чумаки зупинилися у видолинку відпочити (Семен Палій). Мода перестала бути видовищем, вона перестала бути хобі митців (3 газ.). Місто Павлопетрі, розташоване під водою всього за кілька метрів від Пелопоннеса, вважається найстарішим потонулим містом у світі (3 газ.). Щоб почати поширювати гру, її творцям доведеться провести ще кілька етапів тестування (3 газ.). Лише деякі з повідомлень здатні насправді розбурхати уяву міщанина (3 газ.). Обхват талії здорової жінки не має перевищувати показника половини зросту (3 газ.). Під ногами лілейний святочний обрус (Дара Корній). Ми відстоюємо свою країну за право на майбутнє (Телемарафон).

Завдання 6. Синтаксична гра «Шестикласник» за проєктом «Інтелект України» + «Молодий учитель». Прочитайте речення. Визначте синтаксичну роль дієслів у неозначеній формі.
https://drive.google.com/drive/folders/1S3zuqqxX_edqroiEoYLOfdbuYft_p5-O
Випишіть лише неозначену форму дієслів (інфінітив), підкресливши як член речення.

Зробіть синтаксичний аналіз двоскладного повного неускладненого простого речення за поданим нижче алгоритмом.

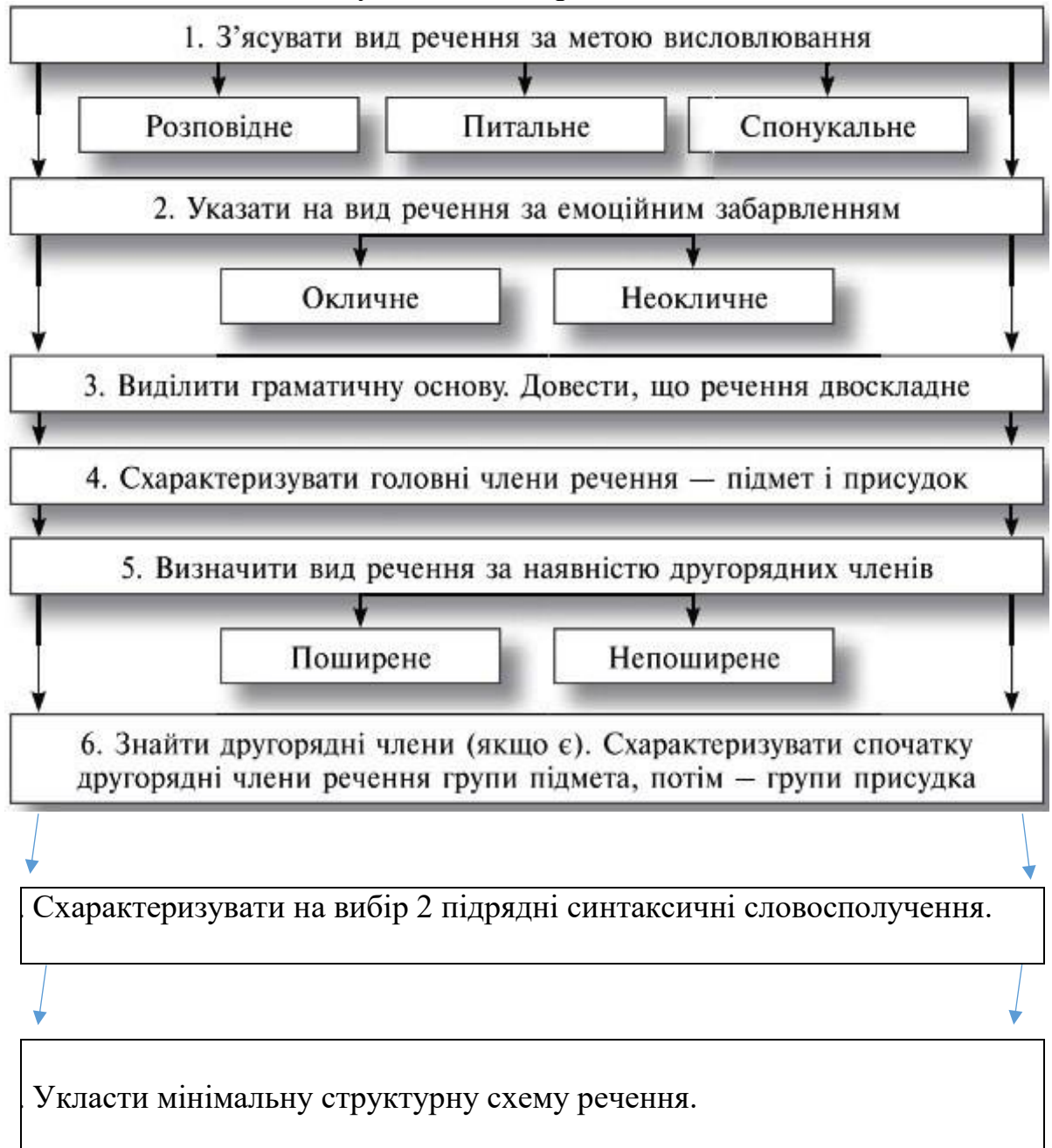
I варіант (непарні номери здобувачів освіти за журнальним списком).

1. Ми у світ прийшли успадкувати славу, діла, і думи, й чесні мозолі... (Василь Симоненко). 2. Команда шикуватися вивела Маковея з важкого забуття (Олесь Гончар). 3. Нарешті йому трапляється нагода виконати свій священний обов'язок перед Вітчизною (Юрій Збанацький). 4. Ми пішли на леваду білити скатерті та рушники (Іван Нечуй-Левицький). 5. Він нас учив найглибше поважати святиню роботящої руки (Максим Рильський).

II варіант (парні номери здобувачів освіти за журнальним списком).

1. Наближалася година вирушати в дорогу (Юрій Яновський). 2. Жити — це не дихати, а діяти (Жан-Жак Руссо). 3. Першою думкою в Остапа було тікати (Михайло Коцюбинський). 4. Ще не прийшов час відпочивати. 5. Стомились хлопці, присіли відпочити (Платон Воронько). 6. Вирушити в путь домовилися на світанку. 7. Андрій пішов оглядати руїни (3 тв. Михайла Коцюбинського).

Алгоритм синтаксичного аналізу простого двоскладного повного неускладненого речення

Зразок виконання синтаксичного аналізу простого двоскладного повного неускладненого речення

Артем Буга виходив на пасіку врізати для нас вощину з медом (Василь Земляк).

Речення розповідне, неокличне, стверджувальне, просте, двоскладне, поширене, повне, неускладнене.

Артем Буга – складений підмет, виражений лексичним словосполученням.

Виходив – простий присудок, виражений дієсловом третьої особи однини минулого часу.

Другорядні члени речення групи підмета відсутні.

Другорядні члени речення групи присудка:

виходив (куди?) на пасіку – обставина місця, виражена прийменниково-відмінковою формою іменника;

виходив (з якою метою?) врізати – обставина мети, виражена інфінітивом;

врізати (для кого?) для нас – прямий додаток, виражений прийменниково-відмінковою формою займенника;

врізати (чого?) вощини – прямий додаток, виражений прийменниково-відмінковою формою іменника;

вощини з медом – неузгоджене означення, виражене прийменниково-відмінковою формою іменника.

Синтаксичний аналіз підрядного словосполучення:

виходив (з якою метою?) врізати – підрядне словосполучення, синтаксично вільне, просте, вербальне, обставинні семантико-синтаксичні відношення, прилягання, власне прилягання;

врізати (для кого?) для нас – підрядне словосполучення, синтаксично вільне, просте, вербальне, об'єктні семантико-синтаксичні відношення, керування, сильне, опосередковане.

Мінімальна структурна схема речення: $N_{1s} Vf_{3s}$.

Завдання 7. Прочитайте речення. Які речення односкладні (зазначте номер та їхній різновид за класифікацією А. Загнітка)?

Доброта – найбільше досягнення людини (Іван Цюпа). 2. Ось і дуб той кучерявий (Тарас Шевченко). 3. Дубів осінніх бронзова печать (Оксана Пахльовська). 4. В небі осіннім хрести (Володимир Сосюра). 5. І тоді назустріч тобі так само розкриються інші (Ірен Роздобудько). 6. Цвіт вишні та яблуні – символ материнської любові (3 журн.). 7. Вогонь! (Богдан Лепкий). 8. Немає лелеки над дахом старим (Оксана Пахльовська). 9. Хай зникне ця почвара (Богдан Лепкий). 10. Яка краса! (Олександр Олесь). 11. Потім виходять до вечері в капцях на босу ногу (Ірен Роздобудько). 12. Треба слову мудрості додати... (Микола Сингаївський). 13. Любов до людей – це твоя моральна серцевина (В. Сухомлинський). 14. По обіді підете до Одеського українського театру (3 газ). 15. Міністерство освіти і науки України. 16. Ні відра, ані раків (Анатолій Дімаров). 17. Першою у віночок в'яжуть світло-коричневу стрічку (3 журн.). 18. Як багато хочеться мені сказати про любов до ріки моєї рідної (Олександр Довженко). 19. А в теплій хаті пахне хлібом (Оксана Пахльовська). 20. Вам тільки б сміятися (Михайло Стельмах). 21. Патріотизм починається зі ставлення до своєї мови (Віталій Русанівський). 22. Два діла за раз не роблять (Нар. тв.). 23. Україна ж вічно буде жить (Руслан Лоцман). 24. Цінуймо її історичну вроду (Руслан Лоцман).

САМОСТІЙНА РОБОТА 4

Просте ускладнене речення. Ускладнення простого речення однорідними членами. Просте ускладнене речення з відокремленими другорядними членами

Питання до обговорення

1. Які типи простих ускладнених речень є в українській мові?
2. Що таке однорідні члени речення, які їхні основні граматичні ознаки?
3. За допомогою яких засобів поєднують між собою однорідні члени речення?
4. Як встановлюють смислові відношення між однорідними членами речення?
5. Яку роль виконують узагальнювальні слова при однорідних членах речення?
6. Які означення є однорідними і неоднорідними?
7. Як відрізнити прості речення з однорідними присудками від складносурядних речень?
8. Пояснити правила вживання розділових знаків при однорідних компонентах речення.
9. За яких умов відокремлюють неузгоджені означення, додатки, прикладки, обставини? Які є засоби їхнього вираження?

Рекомендована література

1. Дудик П. С. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 380 с.
URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/251469/mod_resource/content/1/%D0%94%D1%83%D0%B4%D0%B8%D0%BA%20%D0%9F.%20%D0%A1.%20%D0%A1%D0%B8%D0%BD%D1%82%D0%B0%D0%BA%D1%81%D0%B8%D1%81%20%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97%20%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B8.pdf
2. Євтушина Т. О. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис словосполучення і простого ускладненого речення : навчальний посібник для студ. пед. вишів III – IV рівнів акредитації. Одеса : Букаєв Вадим Вікторович, 2019. 188 с. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/1857/3/Yevtushyna%20%D0%A2etiana%20%D0%9Eleksandrivn%D0%B0.pdf>
3. Загнітко А., Миронова Г. Синтаксис української мови. Теоретико-прикладний аспект. Vydala Masarykova univerzita v roce Brno. 2013. 223 с. URL: <https://digilib.phil.muni.cz/flysystem/fedora/monography/128790-monography.pdf>
4. Межов О. Г. Однорідність як семантико-синтаксична категорія речення у сучасній лінгвістиці. *Лінгвістичні студії / Linguistic Studies*: зб. наук. праць / Донецький нац. ун-т ім. Василя Стуса; гол. ред. А. П. Загнітко. Вінниця : ДонНУ ім. Василя Стуса, 2018. Вип. 35. С. 65–70. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/17979/1/%d0%9e%d0%b4%d0%>

[bd%d0%be%d1%80%d1%96%d0%b4%d0%bd%d1%96%d1%81%d1%82%d1%8c.pdf](#)

5. Синтаксис української мови: на перетині традицій та інновацій : колективна монографія ; за заг. ред. О. В. Кульбабської. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2019. 592 с. URL: https://archer.chnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7290/1/At%20the%20cross%20roads%20of%20traditions%20and%20innovations_2019.pdf

Практичні завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Усно за бажанням: Вправи 108, 168, 173, 176, 186, 193, 194, 186, 312, 324. <https://shkola.in.ua/1995-ukrainska-mova-8-klas-hlazova-2021.html>

Завдання 2. За бажанням пройдіть тести.

<https://learning.ua/mova/vosmyi-klas/shukaitemo-rechennia-z-punktuatsiinymy-pomylkamy>

<https://learning.ua/mova/vosmyi-klas/pidkresliuiemo-vidokremlenyi-chlen-rechennia>

<https://learning.ua/mova/vosmyi-klas/vybyraitemo-rechennia-z-pravylno-vidokremlenoiu-obstavynoiu>

Завдання 3. Ознайомтеся з поезіями сьогодення українців. Підкресліть лише однорідні / неоднорідні члени речення та відокремлені члени речення. Яка їхня синтаксична і функційна роль?

І на світанку вмиється Земля

Ранковою холодною росою.

І буде чути пісню солов'я,

А не ревіння літаків над головою (Олена Горголь-Ігнат'єва).

За все буде відплата:

За кожну домовину,

За материнські сльози,

За втрачену дитину,

За спалену будівлю,

За дерево розбите

І за пшеничне поле,

Снарядами розрите (Любов Заставна).

Моя Україна – Чорнобиля дзвін

І “Привид” у небі нестримний (Людмила Федорова).

Завдання 4. Прочитайте, випишіть (3-4) прості речення з однорідними членами, узагальненими словами. Прокоментуйте типи відношень, відкритість / закритість між однорідними членами речення, синтаксичну роль однорідних членів речення та пунктуацію.

I варіант (1, 3, 5, 8, 12, 18, 21, 23 здобувачі освіти за журнальним списком).

«Вічний, як Україна» («Чорноморські новини», 09.03.2023
<https://chornomorka.com/archive/22436/a-16657.html>)

II варіант (2, 4, 7, 10, 15, 19, 20, 22 здобувачі освіти за журнальним списком).

«Шевченко і цензура» («Чорноморські новини», 07.03.2024
<https://chornomorka.com/archive/22488/a-170791.html>)

III варіант (6, 9, 11, 13, 14, 16, 17, 24 здобувачі освіти за журнальним списком).

«Мистецька присвята Шевченку» («Чорноморські новини», 14.03.2024
<https://chornomorka.com/archi ve/22489/a-170800.html>).

Завдання 5. Розставте, де потрібно, розділові знаки при однорідних і відокремлених членах речення, визначте їхню синтаксичну функцію.

Жінка дивиться на темну холодну воду вниз (Дара Корній). Серед села стежка перескакує рівнистий потічок і утворюючи перед сільською хижею-хатою велику трикутну площу роздвоюється (Юрій Станинець). До хати ласкаво заглядав сонячний промінь падаючи чотирма золотими шибамі вузького віконця на підметену долівку (Іван Чендей). Ішли собі помаленьку не хапаючись (Володимир Винниченко). Спокійно зайшло сонце віщуючи погоду (Борис Харчук). Хмара рівняється вже з лісом і ніби замислившись зупиняється над ним (Володимир Винниченко). Через просіку перелетіла довга сива волосінь павутини і зачепившись за гілку зненацька блиснула срібною струною (Олесь Донченко). Другого року літом саме в сінокосі погода гарна показалася (Лука Дем'ян). Крім хору палац має незабаром збагатитись ансамблем народних інструментів (Олесь Гончар). На призьбі сиділа його мати Маруся Джериха вже немолода молодиця бліда з темними очима з сухорлявим лицем (Іван Нечуй-Левицький). Та й у моєму селі мене якось ніколи не сприймали всерйоз як ученого чи там якогось директора керівника (Павло Загребельний). По обох боках на горбах порослих кипарисами і кедрами розкинувся чужий край невеличкі густі села з мінаретними шпильми форти замки башти апельсинові гаї (Роман Іваничук). Як художник слова М. Старицький у кращих своїх творах досяг вершин реалістичного письма (З журн.). Усі за винятком Бойчука здивовано дивилися на свого шкіпера (Микола Трублаїні). Сиропуст або Прощання останній тиждень перед Великим постом (З газ.).

Завдання 6. Укладіть мінітекст (4-5 речень), використовуючи переважно прості ускладнені речення (з однорідними неузгодженими означеннями, різними відокремленими членами речення) з такими ключовими словами:

документальний фільм «20 днів у Маріуполі», Україна, українці, Мстислав Чернов, премія «Оскар», головна місія фільму, світ. Підкресліть члени речення. Зробіть повний синтаксичний аналіз трьох простих ускладнених речень (1 – з однорідними членами речення, 2 – на різні умови відокремлення другорядних членів речення).

ЧИ

Випишіть із програмових художніх творів для 33СО («Неймовірні пригоди Івана Сили, найдужчої людини світу» Олександра Гавроша / «Джури козака Швайки» Володимира Рутківського / «Митькозавр із Юрківки, або химера лісового озера» Ярослава Стельмаха / «Захар Беркут» Івана Франка тощо) прості ускладнені речення (5) з однорідними й відокремленими членами речення на різні випадки пунктуації, виокреміть однорідні та неоднорідні означення, підкресліть усі члени речення. Зробіть повний синтаксичний аналіз трьох простих ускладнених речень (1 – з однорідними членами речення, 2 – на різні умови відокремлення другорядних членів речення).

Алгоритм повного синтаксичного аналізу простого ускладненого речення

1. Запишіть речення.
2. Підкресліть предикативний центр, другорядні члени речення.
3. З'ясуйте комунікативні характеристики речення:
 - 3.1. За метою висловлення (розповідне чи питальне, чи спонукальне);
 - 3.2. За експресією (окличне чи неокличне);
 - 3.3. За стверджувальністю / заперечністю (стверджувальне чи заперечне: загальнозаперечне, частковозаперечне) .
4. Виявіть формально-граматичні ознаки речення:
 - 4.1. За членованістю (членоване чи нечленоване);
 - 4.2. За кількістю предикативних частин (просте чи складне);
 - 4.3. За кількістю головних компонентів (двоскладне чи односкладне, у випадку односкладності речення визначте його різновид);
 - 4.4. За наявністю другорядних членів речення (поширене чи непоширене);
 - 4.5. За наявністю всіх необхідних членів речення (повне чи неповне, у випадку неповноти речення визначте його різновид);
 - 4.6. За наявністю ускладнювальних компонентів речення (ускладнене чи неускладнене).
5. Схарактеризуйте головні члени речення:
 - а) підмет – 1) за структурою (простий, складений; 2) за морфологічним вираженням;

б) присудок – 1) за структурою (простий дієслівний (неускладнений чи ускладнений), складений (дієслівний чи іменний), складний (три- чи багатокomпонентний)); 2) за морфологічним вираженням;

6. Схарактеризуйте другорядні члени речення:

6.1. Група підмета:

означення – 1) за поширеністю (поширене чи непоширене); 2) за морфологічним вираженням; 3) за узгодженістю / неузгодженістю з головним компонентом (узгоджене чи неузгоджене);

прикладка – 1) за поширеністю (поширена чи непоширена); 2) за морфологічним вираженням; 3) за місцем розташування щодо означуваного (головного) компонента (препозиційна/ постпозиційна).

6.2. Група присудка:

додаток – 1) за різновидом керування (прямий, непрямий); 2) за морфологічним вираженням;

обставина – 1) за поширеністю (поширена чи непоширена); 2) за морфологічним вираженням; 3) за значенням;

Якщо просте речення ускладненого типу, то ускладнювальні компоненти аналізуйте за такою схемою:

а) однорідні члени – 1) вказати кількість рядів, схарактеризувати їх за відкритістю / закритістю; 2) встановити синтаксичну функцію однорідних членів; 3) за морфологічним вираженням; 4) за семантико-синтаксичними відношеннями між членами ряду; 5) способи поєднання;

б) відокремлені члени – 1) з'ясувати синтаксичну функцію; 2) за поширеністю; 3) за місцем розташування щодо головного компонента (препозиційний / постпозиційний); 4) за морфологічним вираженням; 5) назвати умови і засоби відокремлення;

в) вставні і вставлені компоненти – 1) за структурою (за обсягом); 2) за значенням; 3) за способом введення в основне речення (сполучниковий чи безсполучниковий); 4) за місцем розташування в реченні;

г) звертання – 1) за поширеністю; 2) за способом вираження; 3) за місцем розташування в реченні.

7. Укладіть мінімальну структурну схему простого речення.

8. Зробіть синтаксичний аналіз одного-двох підрядних синтаксичних словосполучення.

Зразок письмового синтаксичного розбору простого речення

Потім вибігла русява дівчина з пишними кучерями й сріблястою короною та почала граціозно танцювати на великій блискучій кулі (Олександр Гаврош «Неймовірні пригоди Івана Сили, найдужчої людини світу»).

Речення розповідне, неокличне, стверджувальне, членоване, просте, двоскладне, поширене, повне, ускладнене трьома рядами відкритих однорідних членів речення: а) однорідними присудками *вибігла* та *почала танцювати*, вираженими особовими формами дієслів, з єднальними семантико-синтаксичними відношеннями між членами ряду, поєднані одиночним сурядним сполучником *та*; б) однорідними неузгодженими означеннями *з пишними кучерями* й *сріблястою короною*, вираженими іменниково-прикметниковою сполукою в Орудному відмінку множини й однини, поширені, з єднальними семантико-синтаксичними відношеннями між членами ряду, поєднані одиночним сурядним сполучником *й*; в) неоднорідними узгодженими означеннями *великій блискучій*, вираженими прикметниками, що пояснюють означуване слово з різних боків.

Предикативна основа – *дівчина вибігла та почала танцювати*.

Підмет – *дівчина*: простий, виражений іменником у називному відмінку однини;

присудок – *вибігла*: простий, виражений дієсловом третьої особи однини;

присудок – *почала танцювати*: складений дієслівний, виражений допоміжним дієсловом початку дії в особовій формі та інфінітивом.

Група підмета:

означення – *русява*, непоширене, виражене прикметником, узгоджене;

означення – *з пишними кучерями* й *сріблястою короною*, поширені, виражені поєднанням іменників із прикметниками сполукою в Орудному відмінку множини й одними, неузгоджені.

Група присудка:

обставина – *потім*: непоширена, виражена прислівником, зі значенням часу;

обставина – *граціозно*: непоширена, виражена прислівником, зі значенням способу дії;

додаток – *на кулі*: непрямий, виражений іменниково-прийменниковим сполученням слів;

означення – *великій, блискучій*: непоширені, виражені прикметниками, узгоджені.

Мінімальна структурна схема простого речення: $N_1s \quad Vf_3s$ та $Corp \ Inf$.

Синтаксичний аналіз будь-якого словосполучення:

- *почала танцювати* - підрядне словосполучення, синтаксично зв'язане, просте, вербальне, комплетивні семантико-синтаксичні відношення, прилягання, власне прилягання;

- *почала танцювати граціозно* - підрядне словосполучення, синтаксично вільне, просте, вербальне, обставинні семантико-синтаксичні відношення, власне прилягання;

- *почала танцювати на кулі* – підрядне словосполучення, синтаксично вільне, просте, підрядне, вербальне, об'єктні семантико-синтаксичні відношення, відмінкове прилягання аналітичного типу;
- *з пишними кучерями* - підрядне словосполучення, синтаксично зв'язане, просте, субстантивне, комплетивні семантико-синтаксичні відношення, неповне узгодження.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 5

Просте ускладнене речення з відокремленими другорядними членами

Питання до обговорення

1. Які типи простих ускладнених речень є в українській мові?
2. За яких умов відокремлюють неузгоджені означення, додатки, прикладки, обставини? Які є засоби їхнього вираження?

Рекомендована література

1. Дудик П. С. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 380 с.
URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/251469/mod_resource/content/1/%D0%94%D1%83%D0%B4%D0%B8%D0%BA%20%D0%9F.%20%D0%A1.%20%D0%A1%D0%B8%D0%BD%D1%82%D0%B0%D0%BA%D1%81%D0%B8%D1%81%20%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97%20%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B8.pdf
2. Євтушина Т. О. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис словосполучення і простого ускладненого речення : навчальний посібник для студ. пед. вишів III – IV рівнів акредитації. Одеса : Букаєв Вадим Вікторович, 2019. 188 с. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/1857/3/Yevtushyna%20%D0%A2etiana%20%D0%9Eleksandrivn%D0%B0.pdf>
3. Загнітко А. Український синтаксис : теоретико-прикладний аспект. Донецьк, 2009. 137 с. URL: http://www.ukrajnistika.edu.rs/preuzimanje/UKR_sintaksis.pdf
4. Загнітко А., Миронова Г. Синтаксис української мови. Теоретико-прикладний аспект. Vydala Masarykova univerzita v roce Brno. 2013. 223 с. URL: <https://digilib.phil.muni.cz/flysystem/fedora/monography/128790-monography.pdf>
5. Межов О. Г. Однорідність як семантико-синтаксична категорія речення у сучасній лінгвістиці. *Лінгвістичні студії / Linguistic Studies*: зб. наук. праць / Донецький нац. ун-т ім. Василя Стуса; гол. ред. А. П. Загнітко. Вінниця : ДонНУ ім. Василя Стуса, 2018. Вип. 35. С. 65–70. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/17979/1/%d0%9e%d0%b4%d0%bd%d0%be%d1%80%d1%96%d0%b4%d0%bd%d1%96%d1%81%d1%82%d1%8c.pdf>

Практичні завдання для самостійної роботи

Завдання 1 (на вибір). Подорож до 11 класу: справи 317, 318. URL:
<https://pidruchnyk.com.ua/466-ukrayinska-mova-zabolotniy-11-klas.html>

ЧИ

Прочитайте текст. Доберіть заголовок. Додайте кілька деталей (3-4 речення) до опису кількох власними реченнями. Власні думки будуйте за допомогою простих ускладнених речень із різними відокремленими членами речення, підкресливши члени речення.

Обручка – символ, який підтверджує подружній статус. Купуючи обручки на весілля, наречені часто не замислюються над походженням і значенням цієї традиції. Першу обручку, згідно з давньогрецькою міфологією, носив за наказом Зевса Прометей як спогад про ті дні, коли був прикутий до скелі. Обряд заручення вперше з'явився у римлян: наречений дарував батькам нареченої просту металеву обручку як символ зобов'язань і здатності утримувати наречену. Традиція ж одягати обручку під час заручин на палець нареченої тісно пов'язана зі звичаєм купувати жінку. Обручка була своєрідним комерційним зобов'язанням, підтвердженням, що угода буде виконана. Крім того, давала знати іншим чоловікам, що ця жінка вже «не продається». Обручки із золота вперше з'явилися в єгиптян. Носячи їх на безіменному пальці лівої руки, вони вірили, що саме від цього пальця прямо до серця веде «артерія любові». Церемонія заручення споконвічно була важливішою за саме весілля, яке вважалося простим завершенням вдалих заручин. Тільки набагато пізніше, за часів християнства, обручка стала частиною весільного обряду. У IX столітті було дозволено християнам використовувати обручки. Відтоді обручка стала означати не лише матеріальну угоду, а й служити символом вірності, сталості та любові (З газ.).

Завдання 2. Розставте, де треба, розділові знаки й прокоментуйте їх.

На світі все знайдеш окрім рідної матері (Народна творчість). Все це воду очерет жарке блакитне небо й розпечене сонце над ним ніби вперше побачив Михайлик (Іван Сенченко). Збентежений до краю сповнений думок мелодій віршів Григорій вихопився на правий берег Лопані (Валерій Шевчук). Опріч усього Сократ не вельми шанує самого себе (Юрій Мушкетик). Альбатроси цебто морські мандрівники йшли назустріч людям (Олесь Донченко). Олекса Гірник був дуже чуйний до людей особливо до дітей (З газ.). Великої шкоди суднам завдають айсберги тобто плавучі крижані гори (З журн.). Все і це повітря і покручені лози все це мимохить нагадує їй щасливі хвилини її життя. Левада і все що на ній проростало кущі молоді деревця все бралось багряними фарбами (Худ.літ).

Завдання 3. Прочитайте речення з повісті «Неймовірні пригоди Івана Сили, найдужчої людини світу» Олександра Гавроша. Чи правильно підкреслено члени речення? За потреби зредагуйте. Поясніть пунктуацію. Яке стилістичне навантаження простих ускладнених речень? А які спогади у Вас бувають?

Двадцятилітній парубійко в селянському вбранні, на ймення Іван Сила, не квапився.

Пасажири з клунками, торбами й валізами стали галасливо запруджувати перон. Переслідуваний гнав щодуху, час від часу озираючись, але, на щастя, зашпортався й розтягнувся в пилюці. Добре виспавшись (що-що, а цю справу він любив і ставився до неї з належною повагою), Іван прийшов на перон одним із перших. Спочатку хотів віднайти вчорашнього знайомого – Міху Голого. Пролетівши зо два метри, він гучно упав до ніг глядачів. Він щасливо посміхався, допомагав їм одягатися й пурхав по газону, як метелик. Ще раз і раз хлопець у деталях пригадував бій із Велетом, рідні гори, домівку й, звичайно, мамині галушки.

Завдання 4. Прочитайте речення з повісті Марії Морозенко «Іван Сірко – великий характерник». Підкресліть члени речення, поясніть розділові знаки.

За мить вийшов на поріг господар – розперезаний, у білій сорочці, випущений поверх козацьких шароварів. На їхній шум Марія Половчиха в білій хустині та з таким же біло-білим лицем визирнула з вікна й зразу ж налякано сховалася, прикривши долонею горловий тяжкий викрик. Досі в Мерефі не було рівних йому, Тарасові Чорноплоту. Тарас Чорнопліт досі був у Мерефі головним серед молоді. Уперше в житті він готовий був заплакати. Попечений вугіллям та здавлений болем, хлопець відступив кілька кроків назад. Густий килим трави щедро сріблився перед його очима, переливаючись краплями нічної роси. Хортиця – величний острів на Дніпрі, місце слави й звитяги козацької, надійне забороло українських земель від татар. Високі скелі, густі плавні, щедра трава й очерети, посновані річками, лиманами й озерами, - усе це стало із часом стійким природним оберегом України. Турецькі галери нерідко потрапляли в пастку лабіринтів річок, зашпортавшись у плавнях. Укріплена міцним валом, зі встановленими на вежах гарматами, Хортиця не мала рівних у стійкості з-поміж інших січових фортифікацій.

Завдання 5. Випишіть (за журнальним списком: № 1 – це розділи 1-4 тощо) повісті-казки «Русалонька із 7-В» Марини Павленко (проєкт «Інтелект України», 7 клас <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=12852>) прості ускладнені речення (5) з відокремленими членами речення (визначіть їхню синтаксичну функцію) на різні випадки пунктуації, до трьох укладіть мінімальні структурні схеми речення.

Завдання 6 (на вибір). *Виберіть тематику диктантів: «Мальовнича Україна», «Цікавинки звідусіль», «Літературні скарби», «Народні звичаї та обряди», «Мова», «Непересічні особистості», «Природа» та «Світ захоплень». URL: <https://osvita.ua/school/certification/card/50325/>. Укладіть чотири запитання за змістом будь-яких чотирьох диктантів. Відповідь будуйте за допомогою простих ускладнених речень із різними відокремленими членами речення. Зробіть повний синтаксичний аналіз двох простих ускладнених речень із відокремленими членами речення, зафіксованими в диктантах.*

ЧИ

Прочитайте текст. Поясніть символіку рушників у весільній обрядовості українців. Від дієслів, поданих у дужках, утворіть дієприслівники. Перепишіть ці речення, розставивши за потреби розділові знаки при непоширених відокремлених обставинах. Зробіть повний синтаксичний аналіз усіх простих речень.

(Відроджувати) традиції, треба насамперед розуміти їх значення. Після закінчення вишивки готовий рушник не прали (зберегти) енергетику виробу. На весільний рушник в давнину молодята ставали навколішки, коли батьки благословляли їх. Сьогодні традиції дещо змінилися. Вишитий рушник – це особливе сакральне дійство, власний внесок в майбутнє своєї сім'ї, оберіг щасливого подружнього життя (3 журн.).

САМОСТІЙНА РОБОТА 6

Просте речення зі звертаннями, вставними і вставленими компонентами. Порівняння в простому ускладненому реченні. Контрольна робота

Питання до обговорення

1. Які граматичні одиниці називають вставними компонентами?
2. На які семантичні групи поділяють вставні компоненти.
3. Які структурні особливості вставних компонентів (слів, словосполучень, речень)?
4. Які функції вставлених конструкцій у мовленні, їхня структура й місце в реченні?
5. Які розділові знаки вживають для виділення вставлених конструкцій?
6. Що таке звертання і яка його роль у мовленні?
7. Які засоби вираження звертання?
8. Які структурні різновиди звертань та вживання розділових знаків при звертаннях?

Рекомендована література

1. Горголюк Н. Г. Синтаксис у контексті академічної лінгвоукраїністики. *Українська мова*. 2019. №1 (69). С. 55-70. URL: https://iul-nasu.org.ua/pdf/ukrmova/1_19/7.pdf
2. Дудик П. С. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 380 с. URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/251469/mod_resource/content/1/%D0%94%D1%83%D0%B4%D0%B8%D0%BA%20%D0%9F.%20%D0%A1.%20%D0%A1%D0%B8%D0%BD%D1%82%D0%B0%D0%BA%D1%81%D0%B8%D1%81%20%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97%20%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B8.pdf
3. Євтушина Т. О. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис словосполучення і простого ускладненого речення : навчальний посібник для студ. пед. вишів III – IV рівнів акредитації. Одеса : Букаєв Вадим Вікторович, 2019. 188 с. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/1857/3/Yevtushyna%20%D0%A2etiana%20%D0%9Eleksandrivn%D0%B0.pdf>
4. Загнітко А. Український синтаксис : теоретико-прикладний аспект. Донецьк, 2009. 137 с. URL: http://www.ukrajinistika.edu.rs/preuzimanje/UKR_sintaksis.pdf
5. Загнітко А., Миронова Г. Синтаксис української мови. Теоретико-прикладний аспект. Vydala Masarykova univerzita v roce Brno. 2013. 223 с. URL: <https://digilib.phil.muni.cz/flysystem/fedora/monography/128790-monography.pdf>
6. Козленко І. Українська пунктуація : навч. посіб. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2009. 320 с.

Практичні завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Подорож до 11 класу: вправи 225, 283.
<https://pidruchnyk.com.ua/466-ukrayinska-mova-zabolotniy-11-klas.html>

Завдання 2. Розставте в реченнях розділові знаки, пояснивши їх.

Очіпок тобто каптур – давній головний убір заміжньої жінки.

Ми українці не захоплюємося яскравими кольорами.

Справжній запорізький шлик або суконний мішок що становить дно шапки і звішується з голови був справжнім головним укріттям у запорожців.

Великдень найурочистіше церковне свято неможливо уявити без пасхального хліба. В Україні в будь-якій місцевості такий хліб називають паскою. Символом Великодня стало і яйце. Пасхальні яйця пофарбовані одним кольором називають крашанками. Яйця розмальовані різноманітними візерунками одержали назву писанки (З журн.). Наприкінці XVII ст. мова квітів стає відомою скрізь в Європі Франції й Англії. Барвінок на думку Жан-Жака Руссо славетного просвітителя уособлював нескореність молодість і любов. Дівчатам наприклад треба дарувати

напіврозкриті бутони (З календ.). Півень чи то зітхнув чи то глухувато кахнув сердитий і невдоволений. Історія Києва як органічна частина Давньоруської держави і всього східного слов'янства завжди викликала великий науковий інтерес. Все і це повітря і покручені лози і зівяла трава все це мимохіть нагадує їй щасливі хвилини її життя (З тв. Євгена Гуцала). Відома річ лелека збудувавши гніздо на даху якоїсь хати приносить щастя цій родині та оберігає село від негоди. Наш народ склав безумовно багато пісень та легенд про калину (З журн.). Звали нашого діда як я вже потім довідався Семеном. Перебування в Києві уяви собі багато дало мені для п'єси (З тв. Олександра Довженка). За хорошим чоловіком як кажуть жінка молодіє (Леонід Глібов). Пам'ятаю за моїх дитячих літ старий громадський пастух Петро Омельчук по-вуличному Довгий любив говорити: «До булави треба голови» (Максим Рильський). Подув сильний вітер і немов на невидимих крилах переніс бурю на долину (Юрій Станинець). Багато що з нашого сьогодення персональні комп'ютери комп'ютерні мережі та багато іншого було передбачено Глушковим ще 20-30 років тому. Як окрема галузь науки археологія Києва сформувалася порівняно недавно. Крім великої й неоціненної спадщини загальномедичного характеру Гіппократ залишив для нащадків багато праць у галузь хірургії (З журн.). Старезний дуб посаджений серед поляни святим Кузьмою чорний кошлатий немов його заступник вітав іздолеку гостей прохав спочити (З тв. Михайла Коцюбинського). Четверо добрих коней сірий буланій вороний і гнідий пирскали коло ганку і стояли слухняно звичні до такої операції (Іван Багряний). Двадцятилітній парубійко в селянському вбранні на ймення Іван Сила не квапився. Він підійшов до штанги узявся за неї руками й набравши повні легені повітря почав встановлювати рекорд. Цінуйте життя дороженькі мої. Ще раз і раз хлопець у деталях пригадував бій із Велетом рідні гори домівку й звичайно мамині галушки (З тв. Олександра Гавроша). За мить вийшов на поріг господар розперезаний у білій сорочці випущеній поверх козацьких шароварів (Марія Морозенко). Життя мабуть це завжди Колізей (Ліна Костенко). Несподівано для всіх п'ятикурсник Владислав взявся добровільно допомагати старості Ритці організовувати свято Екватора незважаючи на свою так звану «колосальну зайнятість». У тебе Вікторе крім футболу в голові ніц нема (З тв. Дари Корній).

Завдання 3. Пройдіть тест про порівняльний зворот.

<https://wordwall.net/uk/embed/fdb608010b42417893e01c6bf90d288b?themeId=1&templateId=5>

<https://wordwall.net/uk/resource/57045699>

Завдання 4. Прослухайте пісню (на вибір), напишіть звертання.

«Росте черешня в мамі на городі» <https://youtu.be/hKfFLVzn43U>.

«Моя Країна» <https://pisni.ua/bez-obmezhen-moia-kraina>.

«То є Львів» <https://pisni.ua/kuzma-skriabin-to-ie-lviv>.

Завдання 5. Прочитайте. Поясніть пунктуацію простих речень диктантів «Сватання», «Чистий четвер». Доповніть тексти власними роздумами, використовуючи прості ускладнені речення зі вставними та вставленими компонентами, порівняльними зворотами. Поясніть семантику вставних компонентів <https://8schoolizmail.files.wordpress.com/2019/04/dpa-2019-ukr-mova-avramenko.pdf>

Завдання 6 (на вибір). Створіть комікс (2-4 речення) на вподобаний художній твір, використовуючи прості ускладнені речення з відокремленими членами речення, вставними словами. Підкресліть всі члени речення в простих ускладнених, зробивши повний синтаксичний аналіз одного з них.

ЧИ

Уявіть собі, що берете участь у дискусії на тему «Чи треба дотримуватися традиційних обрядів, чи можна трансформувати їх в більш сучасну форму?» Намагайтеся переконати своїх друзів у правильності своїх міркувань. Скористайтесь для цього формою роздуму з переконливими аргументами, доказами. Використовуйте прості ускладнені речення з відокремленими членами речення, вставними словами. Підкресліть всі члени речення в простих ускладнених, зробивши повний синтаксичний аналіз одного простого речення.

ОРІЄНТОВНІ ЗАВДАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

І. Запропонуйте відповіді на питання тестів.

1. З'ясуйте, у якому рядку всі словосполучення однакові за будовою:

- а) студентка третього курсу, повість українського письменника, глянути пронизливим оком, зустріти з великою радістю, повинна була приїхати вчасно;
- б) підняти двадцять кілограмів, проїхати сто десять кілометрів, шліфувати до страшенного блиску, пальто великого розміру;
- в) хочу бути вчителем, твори про Тараса Шевченка, бажання дізнатися, мушу відмовитися від пропозиції;
- г) день народження, поставити запитання студентам, дві книжки, зустріти з радісною усмішкою.

2. У якому рядку всі словосполучення однотипні за різновидом синтаксичного зв'язку?

- а) роман «Острів КРК», голос народу, дати швидко, постаєш в обнови;
- б) рідна мова, їхні звичаї, багатьох поколінь, мова – універсальна;
- в) менший за мене, захоплюється балетом, хочеться співати „Ой шумить високе жито”, спасибі за хліб;
- г) колір бордо, мрія навчитися, футбол по-американськи, дванадцятьма мостами.

3. У якому рядку всі словосполучення мають об'єктні семантичні відношення між головним і залежним словами?

- а) спостерігати за польотами, один з нас, виховання почуттів, подолання недоліків;
- б) зрозумілий для всіх, збагнути істину, учитель-філолог, півтора відра;
- в) допомогти порадою, передавати поколінням, служіння народові, присвячений доньці;
- г) знання твору, знайомство з письменником, навчання дитини, щось цікаве.

4. У якому рядку словосполучення утворені способом власне прилягання?

- а) славетна Жорж Санд, дорога без кінця, любов на все життя, перший у списку;
- б) світле завтра, зошит в лінійку, день без тривоги, поїздка на північ;
- в) пізно ввечері, десять років, шлях на Київ, любити незрадливо;
- г) згадати принагідно, кава по-турецьки, сьогодні вдень, зовсім поруч.

5. У якому рядку є зайве сполучення слів щодо злитості компонентів:

- а) сімейна сага «Майже ніколи не навпаки», вдвоє старший, мушу сказати правду, три тижні минуло;
- б) знак питання, знак оклику, кілька дівчат, з карими очима;
- в) смачний пиріг, стану на порозі, напередодні свята, пізня осінь;

г) дві книжки, хтось із присутніх, нової конструкції, роман «Рекреації»;

6. У котрому рядку слова поєднані зв'язком відмінково-прийменникового прилягання?

а) сміятися від радості, сидіти коло столу, зустрілися з другом, любити природу;

б) відповідати думаючи, стояти напастям наперекір, думати головою, купити молоко;

в) прийти для розмови, сміятися від радості, покохати на муку, стояти наперекір напастям;

г) мчить від палацу, село Вербівка, залишитися вдома, невеликий дім.

7. Укажіть рядок з апозитивними семантико-синтаксичними відношеннями між компонентами підрядних синтаксичних словосполучень:

а) парк імені Тараса Шевченка, у місті Бровари, хліб-сіль, роман «Гніздо горлиці»;

б) парк імені Тараса Шевченка, ставати привабливою, хліб-сіль, роман «Гніздо горлиці»;

в) парк імені Тараса Шевченка, ставати лідером, сім дівчат, роман «Гніздо горлиці»;

г) парк імені Тараса Шевченка, фільм «Анна і король», вітер-пустун, роман «Гніздо горлиці».

8. Укажіть варіант речень, у якому всі підмети належать до однієї групи за будовою:

а) Скромність – це дисципліна людських стосунків (В. Сухомлинський). Патріотизм починається зі ставлення до своєї мови (В. Русанівський). Павло з Оксентієм до полювання були байдужі (М. Матіос);

б) У зв'язку з її співом на гадку мені прийшли дві аналогії (В. Слапчук). Гурт хлопців підійшов до столу (О. Гончар). А над усім у чорному небі кружляла зграя сполоханих птахів (А. Головка).

в) Шевченко – це багатство життєздатного духу (М. Сингаївський). У коридорі стояв якийсь чоловік з хлопчиком років двадцяти (І. Цюпа). Тридцять років минуло відтоді (І. Цюпа);

г) Цей сон тривав хвилин зо двадцять (Ірен Роздобудько). Дай Бог, між вами ще мільярди літ (Л. Костенко). Вітер-пустун ніби бавиться з посивілими деревами (І. Цюпа).

9. У якому рядку всі присудки однакові за будовою?

а) Будівельники не думали здавати свої позиції (М. Тарновський). Мені захотілося по-сусідськи їй чимось віддячити (В. Слапчук). Я печу раків і мовчки стою на одному місці, каючись, що прийшов сюди (М. Стельмах). Вичитавши всьому гуртові, директор почав брати в шори поодиночі (С. Васильченко);

б) На кожную голову приходить своя хуртовина (М. Стельмах). Шевченко – це багатство життєздатного духу (М. Сингаївський). Спочатку босий Говдя навшпиньки обійшов сад (М. Матіос). Із середини зали вугільно-вогняним

поглядом на мене дивиться елегантна жінка років від сорока до п'ятдесяти (Ірен Роздобудько);

в) Ніхто з людей не створював землі (М. Стельмах). Сміху сиплеться срібна злива (В. Бичко). Квіти – невід'ємна окраса нашого життя (З газ.). Нас зустрічають хлібом-сіллю (С. Скляренко);

г) А ми взяли та й збудували в майбутнє міст. (З газ.). В житті мене ти й знать не знаєш (І. Франко). Я давай спересердя стукати в двері (І. Нечуй-Левицький). Тіні довшають та й довшають. Іду ж та й іду (З тв. Григора Тютюнника).

10. Яке з поданих речень поширене другорядними членами групи присудка:

а) На кожному крилі городу росли кущі темно-зеленого кольору (Є. Гуцало);

б) Червоніло ціле море колосків пшениці (М. Коцюбинський);

в) Мій батько був простий сільський коваль (Б. Антонич);

г) Я пішов у клуб співати (З газ.).

11. З'ясуйте, в якому варіанті односкладні речення розміщені в такій послідовності: означено-особове, безособове, вокативне, інфінітивне:

а) Крізь туманову пелену видно зелено-чорний ліс (За Д. Прилюком). Природа вклала в людину потребу турбуватися про всіх людей (О. Гончар). Гонористість – найбільша перешкода істинному красномовству (К. Гільті). Одного разу неподалік Сосниці довелося бачити на сіножаті косарів (О. Гончар);

б) Як багато хочеться мені сказати про любов до ріки моєї рідної (О. Довженко). Миколко, Миколко!.. (А. Тесленко). Вам тільки б сміятися (М. Стельмах). Митрополит Іларіон був винятково обдарованим оратором-проповідником (За С. Ярмусем). Так, ця людина знала творче горіння! (О. Гончар);

в) Вчорашню тінь коханої люблю (М. Вінграновський). Хотілося якнайкраще догодити мешканцям нашого притулку (Ірен Роздобудько). Миколко, Миколко!.. (А. Тесленко). Може б нам полинати у вирій (Д. Павличко);

г) Звернімося до творчої спадщини геніального Кобзаря (І. Вихованець). І тоді назустріч тобі так само розкриваються інші (Ірен Роздобудько). Сидіть би вам на печі та жувать калачі (Т. Шевченко). Не питай старого, а бувало (Нар. тв.). Ні, не забудь тих днів щасливих (В. Сосюра).

12. Виберіть речення, в яких обставини розміщено в такій послідовності – мети, умови, міри і ступеня, причини:

а) Оси надлітають сюди попастися (Г. Тютюнник). Весело проходить свято при щасті (П. Мирний). Сніжок заворожив мене назавше (Д. Павличко). Парує мла від перенагрівання (О. Сльоновська);

б) За такої погоди від будки лишався у повітрі хлібний дух (Г. Тютюнник) Як багато хочеться мені сказати про любов до ріки моєї рідної (О. Довженко). Ось і дуб той кучерявий (Т. Шевченко). А мати не прийшла на бій випроводжати (В. Сосюра);

в) Спочатку збігало з рожево-ясного східного неба на верхів'я зблідлих дерев (В. Бабляк). Хотілося якнайкраще догодити мешканцям нашого притулку (Ірен Роздобудько). Холодно надворі було (А. Тесленко). Біля старого ми застали чергу і якогось дивака, зодягненого, незважаючи на раннє весняне сонечко, по-зимовому (Г. Тютюнник);

г) Оси надлітають сюди попастися (Г. Тютюнник). Тяжким хрестом лежать шляхи (Є. Маланюк). Ні меду, ні ласки, ні пристрасті тихої (А. Малишко). Кличе мати вечеряти (Т. Шевченко).

13. Укажіть речення, у якому наявні дві прикладки.

а) Веснянка-дівчина зі степом вінчана. Віночок — райдуга, музика — грім (В. Василяшко);

б) На поріг вийшов Степан Петрович Твердохліб, за ним Ярина Хмелик несла на вишитому рушнику хліб-сіль (І. Цюпа);

в) Ніжний шепіт і зітхання — моя Україна (В. Сосюра);

г) А човен «Ластівка», мов птиця, летить на крилах-парусах (В. Скоромовський).

14. У якому реченні неозначена форма дієслова виконує функцію додатка:

а) Капітан просить зайти (О. Гончар);

б) Шура не хотіла хапати уламків щастя (О. Гончар);

в) Я знову думаю про право підводити сонця з імлі (В. Коротич);

г) В першу мить його прихопило бажання хутко причинити двері (А. Хорунжий).

15. У якому реченні сполучення слів, написаних через дефіс, не є прикладкою з означуваним словом?

а) І припав уже пилом-порохом той далекий двадцятий рік (В. Соколов);

б) Не знали ви, що Женька-гармоніст зірок із неба не знімав, а просто бабусині мотиви вам приніс (Є. Летюк);

в) Слова шепочуть зорі найніжніші до місяця-опришка уночі (В. Лелек);

г) Попрощався тоді Іван-богатир із мудрою людиною (Ю. Яриш);

16. Зазначте речення із фоновими детермінантами.

а) Разом із Христиною вони вивчили тему «Словосполучення як некомунікативна синтаксична одиниця» (З газ.);

б) Того дня, незважаючи на дощ, вона все ж таки пішла на дискотеку (З газ.);

в) А на Юрія, у вівторок раненько, вернувся Матвій (У. Самчук);

г) Зовні Василь не був таким красивим (Я. Баш).

17.

Але згадаймо, що в дитинстві творчими були всі, однак з плином часу й зміною обставин розчарувалися у своїх здібностях.

А от сучасні вчені стверджують, що не варто зневірюватись: у кожного з нас є вартісні ідеї, а креативність подібна до м'язів: що частіше її застосовуєш, то краще розвиваєш.

Інноваційність і творчість – виразні рушії успіху в діловому світі та чи не найцінніші якості лідерів сьогодення.

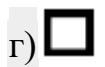
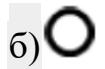
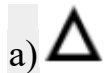

Тож до науковців варто дослухатися: може, і не кожен із нас митець, але, якщо є бажання, усі однозначно здатні бути по-справжньому творчими юристами, лікарями, маркетингологами чи керівниками.

Більшість із нас схильна наділяти цими рисами тих, кого традиційно вважають творчими людьми, а саме фахових художників, скульпторів, дизайнерів тощо.

Вставне слово є в реченні, позначеному

18. З'ясуйте, яким компонентом ускладнено просте речення.

Речення (розділові знаки пропущено)

1Знала я дочку за ними принаймні три чесноти.

2Зовні однак ніщо не віщувало рясної травневої грози.

3Під вечір годині о сьомій самотній блукав я в саду.

4Де він там зачепився старий бурлака.

Ускладнювальний компонент

а) уточнювальна обставина

- б) звертання
- в) вставне слово
- г) однорідні означення
- д) відокремлена прикладка.

II. Зробіть повний синтаксичний аналіз виділених простих речень. В інших схарактеризуйте предикативний центр: структура, різновид, мінімальна структурна схема.

На тракторі сиділа дівчина, кругловида, закіптюжена, у засмальцьованім комбінезоні, в червоній, як шмат полум'я, косинці (Олесь Гончар). Учитель фізкультури наказав учням-дев'ятикласникам повернутися направо (З газ.). Іван має намір викрасти поламаний віз (Лесь Мартович). Вони – Ганна і Василь – є стовбуром сюжетного дерева (Сергій Плачинда). **Лагодячи вечерю, вона, Маланка, навіть приспівувала (Михайло Коцюбинський).** Одразу ж у нього вп'ялося кілька сот пар цікавих очей (Ірен Роздобудько). Я за неї радий (Ірен Роздобудько). Уранці нічого не можна було пізнати (Олесь Донченко). О доленька моя, сповни моє бажання (Леся Українка). Професор Буйко й собі звернув на шпиль Володимирської гірки (Яків Ваш.). Правда, з того часу втекло вже чимало води (Юрій Збанацький). За Яриною стали побиватися найкращі хлопці (Михайло Стельмах). І його свідчення почало здаватися сумнівним (Іван Ле). Мій лист навіть надрукували в розділі «Громадянська позиція» (Ірен Роздобудько). **Явдоха була жінка недоброго характеру (Григій Тютюнник).** Викладач попросив не розмовляти. А хтось візьми і пусти чутку (З газ.). Нема рятунку ворогам (Леся Українка). **Промисловий пейзаж за вікном нагадував Анні-Марії величезну картину художника-соцреаліста (Ірен Роздобудько).** Оцей луг мусить стати йому за могилу (Петро Панч). **Він наїздив у батьківське село відчути степ і вирій без підпорки (Борис Олійник).**

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Критерії оцінювання за різними видами роботи

Вид роботи	Бали	Критерії
Практичні завдання	0 балів	Здобувач відтворює незначну частину навчального матеріалу, має поверхові уявлення про предмет вивчення, неаргументовано висловлює думку. Використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали, виконує практичне завдання лише за умови сторонньої допомоги.
	1 бал	Здобувач відтворює незначну частину навчального матеріалу, має поверхові уявлення про предмет вивчення, неаргументовано висловлює думку. Використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали, виконує практичне завдання за умови значної сторонньої допомоги.
	2 бали	Здобувач володіє знаннями, оперує ними під час виконання практичних завдань. Самостійно використовує інформаційно-методичні матеріали, виконуючи практичне завдання. Припускається значних помилок під час його виконання. Здобувач виступає здебільшого експертом практичного завдання, що виконали однокурсники.
	3 бали	Здобувач володіє знаннями, оперує ними під час виконання практичних завдань. Самостійно використовує інформаційно-методичні матеріали, виконуючи практичне завдання. Припускається незначних помилок під час його виконання. Здобувач виступає експертом практичного завдання, що виконали однокурсники.
	4 бали	Здобувач володіє міцними знаннями, оперує ними під час виконання практичних завдань. Самостійно використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали,

		виконуючи практичне завдання. Не припускається помилок під час його виконання. Здобувач виступає експертом практичного завдання, що виконали однокурсники.
Самостійна робота	0 балів	Здобувач не розпізнає об'єкти вивчення та визначає їх на побутовому рівні, не може описувати об'єкти вивчення; має фрагментарні уявлення з предмета вивчення; не виконує елементарні прийоми практичних завдань.
	1 бал	Здобувач знає окремі факти, що стосуються навчального матеріалу; виявляє здатність елементарно висловлювати думку; самостійно та за допомогою викладача може виконувати частину практичних завдань; знає послідовність виконання завдання; практичні завдання містять багато суттєвих відхилень від установлених вимог, їхнє виконання потребує систематичної допомоги викладача.
	2 бали	Здобувач самостійно й логічно відтворює фактичний і теоретичний матеріал та наводить приклади; недостатньо володіє навчальним матеріалом і використовує набуті знання, уміння у стандартних ситуаціях; самостійно виконує менше половини практичних завдань відповідно до методичних рекомендацій; практичні завдання містять багато суттєвих відхилень від установлених вимог, їхнє виконання потребує систематичної допомоги викладача.
	3 бали	Здобувач самостійно й логічно відтворює фактичний і теоретичний матеріал та наводить приклади; достатньо володіє навчальним матеріалом і використовує набуті знання, уміння у стандартних ситуаціях; самостійно виконує половину практичних завдань відповідно до методичних рекомендацій; практичні завдання мають помилки; користується потрібними навчально-методичними матеріалами.

	4 бали	Здобувач самостійно й логічно відтворює фактичний і теоретичний матеріал та наводить приклади; достатньо володіє навчальним матеріалом і використовує набуті знання, уміння у стандартних ситуаціях; самостійно виконує практичні завдання відповідно до методичних рекомендацій; практичні завдання мають 7-8 помилок; користується потрібними навчально-методичними матеріалами.
	5 балів	Здобувач володіє глибокими знаннями, демонструє відповідні компетентності, використовує їх у нестандартних ситуаціях, самостійно працює з інформацію відповідно до поставлених завдань; систематизує та узагальнює навчальний матеріал; самостійно користується додатковими джерелами інформації; з 6-ма похибками виконує та аналізує практичні завдання.
	6 балів	Здобувач володіє глибокими знаннями, демонструє відповідні компетентності, використовує їх у нестандартних ситуаціях, самостійно працює з інформацію відповідно до поставлених завдань; систематизує та узагальнює навчальний матеріал; самостійно користується додатковими джерелами інформації; з 4-5-ма похибками виконує та аналізує практичні завдання.
	7 балів	Здобувач володіє глибокими знаннями, демонструє відповідні компетентності, використовує їх у нестандартних ситуаціях, самостійно працює з інформацію відповідно до поставлених завдань; систематизує та узагальнює навчальний матеріал; самостійно користується додатковими джерелами інформації; з 3-ма похибками виконує та аналізує практичні завдання.
	8 балів	Здобувач володіє глибокими знаннями, демонструє відповідні компетентності, використовує їх у нестандартних ситуаціях, самостійно працює з інформацію відповідно до поставлених завдань; систематизує та

		узагальнює навчальний матеріал; самостійно користується додатковими джерелами інформації; з декількома похибками виконує та аналізує практичні завдання.
	9 балів	Здобувач володіє глибокими знаннями, демонструє відповідні компетентності, використовує їх у нестандартних ситуаціях, самостійно працює з інформацією відповідно до поставлених завдань; систематизує та узагальнює навчальний матеріал; самостійно користується додатковими джерелами інформації; без похибок виконує та аналізує практичні завдання.
Контрольна робота	0-2 бали	Правильне виконання завдань менше від 20%.
	3-6 балів	Здобувач не менше ніж на 50% контрольних завдань надав правильну відповідь.
	7-8 балів	Здобувач на 51% - 70% контрольних завдань надав правильну відповідь.
	9-10 балів	Здобувач на 71% - 90% контрольних завдань надав правильну відповідь.
	11-12 балів	Здобувач на 91% - 100% контрольних завдань надав правильну відповідь.
Індивідуальне навчально-дослідне завдання: твір-презентація з граматичним завданням	0	Робота не відповідає темі чи відсутня. Дуже бідний словниковий запас, виражальні засоби одноманітні, суттєві орфографічні та граматичні помилки. Повний синтаксичний аналіз простого неускладненого й ускладненого речень відсутній. Мультимедійна презентація відсутня чи цілком порушує етику авторського права, тобто є плагіатом.
	1-2 бали	У роботі допущено відхилення від теми. Бідний словник й одноманітні стилістичні засоби, синтаксичні конструкції. Трапляється неправильне слововживання, багато орфографічних і граматичних помилок. Здобувач вищої освіти не підготував повний синтаксичний аналіз простого неускладненого й ускладненого речень, лише з помилками підкреслив головні та другорядні члени

		речення, мінімальна структурна схема речень відсутня. Мультимедійна презентація відсутня.
	3-4 бали	Робота характеризується змістовою цілісністю, зв'язністю і послідовністю викладу, допущено не більше однієї логічної помилки. Переважно дотримано лексичні, граматичні, стилістичні норми усного мовлення, проте припускається орфографічних і граматичних помилок. Повний синтаксичний аналіз простого неускладненого й ускладненого речень зроблено частково: здобувач освіти не проаналізував синтаксичні словосполучення, головні та другорядні члени речення, мінімальна структурна схема речень відсутня. Мультимедійна презентація відсутня чи є плагіатом.
	5-6 балів	Зміст роботи здебільшого відповідає темі, є незначні порушення послідовності у викладі думок. Стель роботи відзначається єдністю і достатньою виразністю, але допускаються окремі недоліки й неточності. Наявні окремі орфографічні та граматичні помилки. Не дотримано всіх вимог до створення мультимедійної презентації. Під час виступу здобувач освіти відчувається достатньо впевнено. Повний синтаксичний аналіз простого неускладненого й ускладненого речень містить недоліки в аналізі синтаксичних словосполучень, головних чи другорядних членів речення, графічному відтворенні мінімальної структурної схеми речення. Презентація лаконічно ілюструє та унаочнює твір із граматичним завданням.
	7-8 балів	Здобувач вищої освіти демонструє вміння будувати твір-розповідь з елементами роздуму; логічно, правильно, точно, етично й емоційно висловлювати думку відповідно до змісту, умов комунікації й адресата, застосовуючи основні закони риторики і прагнучи при цьому виробити індивідуальний стиль. Здобувач володіє технікою і культурою мовлення. Зміст

		роботи цілком відповідає темі. Робота відзначається багатством словника, стилістичних засобів. Орфографічні та граматичні помилки відсутні (або наявні незначні мовленнєві недоліки). Повний синтаксичний аналіз простого неускладненого й ускладненого речень містить незначні недоліки в аналізі синтаксичних словосполучень, головних чи другорядних членів речення, зображенні мінімальної структурної схеми речення. Презентація вповні ілюструє та унаочнює твір із граматичним завданням.
	10-9 балів	Здобувач вищої освіти демонструє вміння будувати твір-розповідь з елементами роздуму; логічно, правильно, точно, етично й емоційно висловлювати думку відповідно до змісту, умов комунікації й адресата, застосовуючи основні закони риторики і прагнучи при цьому виробити індивідуальний стиль. Зміст роботи цілком відповідає темі. Робота відзначається багатством словника, стилістичних засобів. Орфографічні та граматичні помилки відсутні. Повний синтаксичний аналіз простого неускладненого й ускладненого речень правильний чи містить незначні помилки. Презентація бездоганно ілюструє та унаочнює твір із граматичним завданням.

Критерії оцінювання підсумкового контролю (заліку)

Для навчальної дисципліни «Сучасна українська мова» навчальним планом передбачено підсумковий контроль у формі заліку. Кількість балів, необхідних для заліку (не менше 60), студент отримує під час участі у практичних заняттях, виконання всіх видів самостійної роботи.

Критерії оцінювання за всіма видами контролю

Сума балів	Критерії оцінки
Відмінно (90-100 А)	Здобувач демонструє міцні знання навчального матеріалу в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, правильно й обґрунтовано приймає необхідні рішення в різних нестандартних ситуаціях; реалізує теоретичні положення

	навчальної дисципліни, виконуючи практичні завдання. Уміє розмежовувати поєднання слів, вільні та зв'язані синтаксичні словосполучення, лексичні та фразеологічні словосполучення; характеризувати підрядні словосполучення за будовою, способом вираження синтаксичних відношень, морфологічною ознакою головного компонента; типом підрядного зв'язку; аналізувати прості речення як багатовимірну основну одиницю синтаксису; диференціювати головні й другорядні члени речення за структурно-морфологічними характеристиками, ураховуючи явище синкретизму; розмежовувати традиційне й нове вчення про другорядні члени речення; виокремлювати та укладати двоскладні й односкладні прості неускладнені й ускладнені речення, повні й неповні речення; створювати мінімальну структурну схему простого речення; розрізняти ускладнювальні конструкції простого речення; аналізувати за схемою прості речення різних типів. Оцінка нижче 100 балів обґрунтовується недостатнім розкриттям теоретичних питань навчальної дисципліни, або тим, що здобувач проявляє невпевненість в тлумаченні теоретичних положень чи складних практичних завдань.
Добре (82-89 В)	Здобувач демонструє знання, володіння матеріалом в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни. Виконуючи практичні завдання, здобувач самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких є незначною. Здобувач володіє достатніми вміннями розмежовувати поєднання слів, вільні та зв'язані синтаксичні словосполучення, лексичні та фразеологічні словосполучення; характеризувати підрядні словосполучення за будовою, способом вираження синтаксичних відношень, морфологічною ознакою головного компонента; типом підрядного зв'язку; аналізувати прості речення як багатовимірну основну одиницю синтаксису; диференціювати головні й другорядні члени речення за структурно-морфологічними характеристиками, ураховуючи явище синкретизму. Загалом уміє розмежовувати традиційне й нове вчення про другорядні члени речення; виокремлювати та укладати двоскладні й односкладні прості неускладнені й ускладнені речення, повні й неповні речення.

	Потребує допомоги з боку викладача, щоб створювати мінімальну структурну схему простого речення; розрізняти ускладнювальні конструкції простого речення; аналізувати за схемою прості речення різних типів.
Добре (74-81 C)	Здобувач володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, знає основні теоретичні положення, що відповідають програмі навчальної дисципліни, аналізує можливі практичні ситуації та вирішує їх, але припускається помилок, які усуває за підтримки з боку викладача або однокурсників. Здебільшого володіє вміннями розмежовувати поєднання слів, вільні та зв'язані синтаксичні словосполучення, лексичні та фразеологічні словосполучення; характеризувати підрядні словосполучення за будовою, способом вираження синтаксичних відношень, морфологічною ознакою головного компонента; типом підрядного зв'язку; аналізувати прості речення як багатовимірну основну одиницю синтаксису. Загалом уміє диференціювати головні й другорядні члени речення за структурно-морфологічними характеристиками, ураховуючи явище синкретизму. Натомість викликає певні труднощі завдання розмежовувати традиційне й нове вчення про другорядні члени речення; виокремлювати та укладати двоскладні й односкладні прості неускладнені й ускладнені речення, повні й неповні речення. Не завжди може створювати мінімальну структурну схему простого речення; розрізняти ускладнювальні конструкції простого речення; аналізувати за схемою прості речення різних типів.
Задовільно (64-73 D)	Здобувач розуміє основні положення навчальної дисципліни, які є визначальними. Самостійно вирішує завдання за зразком, допускає значну кількість неточностей, помилок, які усуває під керівництвом викладача, підтримки з боку однокурсників. Частково володіє вміннями розмежовувати поєднання слів, вільні та зв'язані синтаксичні словосполучення, лексичні та фразеологічні словосполучення; характеризувати підрядні словосполучення за будовою, способом вираження синтаксичних відношень, морфологічною ознакою головного компонента; типом підрядного зв'язку; аналізувати прості речення як багатовимірну основну одиницю синтаксису; диференціювати головні й другорядні члени речення за структурно-

	морфологічними характеристиками, ураховуючи явище синкретизму; розмежовувати традиційне й нове вчення про другорядні члени речення; Не завжди виокремлює та укладає двоскладні й односкладні прості неускладнені й ускладнені речення, повні й неповні речення. Викликає труднощі завдання створювати мінімальну структурну схему простого речення; розрізняти ускладнювальні конструкції простого речення; аналізувати за схемою прості речення різних типів.
Задовільно (60-63 E)	Здобувач поверхово опанував навчальний зміст, передбачений програмою навчальної дисципліни, володіє основними положеннями на мінімально допустимому рівні. Виконання практичних завдань формалізоване. Поверхово вміє розмежовувати поєднання слів, вільні та зв'язані синтаксичні словосполучення, лексичні та фразеологічні словосполучення; характеризувати підрядні словосполучення за будовою, способом вираження синтаксичних відношень, морфологічною ознакою головного компонента; типом підрядного зв'язку; аналізувати прості речення як багатовимірну основну одиницю синтаксису; диференціювати головні й другорядні члени речення за структурно-морфологічними характеристиками, ураховуючи явище синкретизму; розмежовувати традиційне й нове вчення про другорядні члени речення. Виявляє часткові вміння виокремлювати та укладати двоскладні й односкладні прості неускладнені й ускладнені речення, повні й неповні речення; створювати мінімальну структурну схему простого речення; розрізняти ускладнювальні конструкції простого речення; аналізувати за схемою прості речення різних типів.
Незадовільно (35-59 FX)	Здобувач має фрагментарні знання, опанувавши менше половини обсягу навчального змісту, передбаченого програмою навчальної дисципліни. Відсутнє цілісне усвідомлення навчального матеріалу. Здобувач працює пасивно, практичні завдання виконує переважно з помилками, виправляє помилки лише в нескладних практичних завдань. Здобувач допускається до повторного складання заліку.
Незадовільно (0-34 F)	Здобувач не виконує вимоги програми навчальної дисципліни: не сформовані знання, уміння та навички. Здобувач не допускається до заліку та проходить повторне вивчення дисципліни.

Форми поточного і підсумкового контролю (для заліку)
Розподіл балів, які отримують студенти за результатами поточного і
підсумкового контролю (залік)

Поточний контроль (практичні заняття, самостійна робота, ІНДЗ)			ІНДЗ	Контрольна робота	Сума
Теми	Бали	Разом	0–10	0–12	0-100
Тема 1	0–13	0–78			
Тема 2	0–13				
Тема 3	0–13				
Тема 4	0–13				
Тема 5	0–13				
Тема 6	0–13				

Шкала оцінювання за всіма видами контролю:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		залік
90–100	A	зараховано
82–89	B	
74–81	C	
64–73	D	
60–63	E	
35–59	FX	не зараховано (з можливістю повторного складання)
0–34	F	не зараховано (з обов'язковим повторним вивченням дисципліни)

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна література

1. Дудик П. С. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 380 с.
URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/251469/mod_resource/content/1/%D0%94%D1%83%D0%B4%D0%B8%D0%BA%20%D0%9F.%20%D0%A1.%20%D0%A1%D0%B8%D0%BD%D1%82%D0%B0%D0%BA%D1%81%D0%B8%D1%81%20%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97%20%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B8.pdf
2. Загнітко А., Миронова Г. Синтаксис української мови. Теоретико-прикладний аспект. Vydała Masarykova univerzita v roce Brno. 2013. 223 с.
URL: <https://digilib.phil.muni.cz/flysystem/fedora/monography/128790-monography.pdf>
3. Островська Л. Теоретичні проблеми синтаксису сучасної української мови : навчальний посібник / відп. ред. С. Пономаренко. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2022. 240 с. URL: <https://dspace.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/711/1/%D0%9E%D1%81%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%9B.%20%D0%A2%D0%B5%D0%BE%D1%80%D0%B5%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B8%20%D1%81%D0%B8%D0%BD%D1%82%D0%B0%D0%BA%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%83.pdf>
4. Синтаксис української мови: на перетині традицій та інновацій : колективна монографія ; за заг. ред. О. В. Кульбабської. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2019. 592 с. URL: https://archer.chnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7290/1/At%20the%20crossroads%20of%20traditions%20and%20innovations_2019.pdf
5. Степаненко М. Лексична і граматична реалізація предикатів кількості в українській мові : монографія. Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава : Дивосвіт, 2018. 318 с. URL: http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/11505/1/%D0%A1%D1%82%D0%B5%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%9B%D1%83%D0%BA%D0%B0%D1%88_%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84.pdf

Допоміжна література

1. Бабій І. М., Свистун Н. О. Словосполучення як синтаксична одиниця у сучасній граматичній теорії. *International scientific journal «Grail of Science»*. 2021. No23. С. 370-374. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/24369/1/6.pdf>
2. Галас А. М., Сабодош І. В. Синтаксис словосполучення і простого речення сучасної української мови : практикум. 2-е вид., змін. і доп. Ужгород, 2023. 238 с.
3. Горголюк Н. Г. Синтаксис у контексті академічної лінгвоукраїністики. *Українська*

- мова. 2019. №1 (69). С. 55 – 70. URL: https://iul-nasu.org.ua/pdf/ukrmova/1_19/7.pdf
4. Євтушина Т. О. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис словосполучення і простого ускладненого речення : навчальний посібник для студ. пед. вишів III – IV рівнів акредитації. Одеса : Букаєв Вадим Вікторович, 2019. 188 с. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/1857/3/Yevtushyna%20%D0%A2etiana%20%D0%9Eleksandrivn%D0%B0.pdf>
 5. Євтушина Т. О., Безенко А. О. Питальні речення як експресивний засіб актуалізації уваги в заголовках газети «Чорноморські новини». *Українська словесність у полікультурно-освітньому просторі сьогодення* [Електронний ресурс] : збірник тез доповідей Міжнародної наукової конференції / відп. ред. Ж. Д. Горіна. Одеса : ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2021. С. 60-63. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/13095>
 6. Євтушина Т. О., Кузьминська А. В. Семантико-функційна характеристика фразеологічних одиниць як простих присудків (на матеріалі романів Галини Вдовиченко). *Стратегії розвитку та пріоритетні завдання філологічних наук: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції*, м. Запоріжжя 16-17 жовтня 2020 р. Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2020. С. 101 – 105.
 7. Євтушина Т. О., Прокопенко Л. І. Інтоновані синтаксичні одиниці в заголовках газети «Чорноморські новини». *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки*. Вип. 51. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2020. С. 46-49. URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/21/part_1/8.pdf
 8. Євтушина Т. О., Прокопенко Л. І., Безенко А. О. Еліптичний заголовок як актуалізатор комунікативно важливої інформації в газеті «Чорноморські новини». *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 21. Т. 1. Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 50 – 54. URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/21/part_1/21-1_2022.pdf
 9. Євтушина Т. О., Сорочинська Є. О. Семантико-функційний потенціал порівняльних конструкцій у романі «Якби» Ірен Роздобудько. *Мова і соціум: етнокультурний аспект* : матеріали VIII Міжнародної наукової інтернет-конференції (м. Бердянськ, 21–22 жовтня 2020 р.): зб. тез / гол. ред. С. Глазова. Бердянськ : БДПУ, 2020. С. 32 – 34. URL: <https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2021/03/Materialy-VIII-Mizhnarodnoi-naukovoi-internet-konferentsii-Mova-i-sotsium-etnokulturnyy-aspekt-2020.pdf>
 10. Зінчук Р. С., Деркач Л. М. Практикум із пунктуації української мови : навч.-метод. матер. Луцьк, 2022. 60 с.
 11. Копусь О. А., Кучерява О. А. Синтаксичні вправи в лінгвокультурологічному аспекті. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. Вип. 5 (124). Серія: Педагогіка. Одеса: ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2018. С. 80 – 86. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/474498.pdf>

12. Межов О. Г. Однорідність як семантико-синтаксична категорія речення у сучасній лінгвістиці. *Лінгвістичні студії / Linguistic Studies*: зб. наук. праць / Донецький нац. ун-т ім. Василя Стуса; гол. ред. А. П. Загнітко. Вінниця : ДонНУ ім. Василя Стуса, 2018. Вип. 35. С. 65–70. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/17979/1/%d0%9e%d0%b4%d0%bd%d0%be%d1%80%d1%96%d0%b4%d0%bd%d1%96%d1%81%d1%82%d1%8c.pdf>
13. Межов О. Г. Типологія та функції дієслівних зв'язок у сучасній українській мові. *Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень* : матеріали XI Міжнар. наук.- практ. конф. аспірантів і студентів, 16–17 трав. 2017 р. / Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 2017. С. 973–975. URL: <https://ra.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/08/Moloda-nauka-Volyni-2017.pdf>
14. Синтаксис української мови : хрестоматія / упоряд.: А. Мойсієнко, В. Чумак, С. Шевель. Київ : ВПЦ « Київський університет », 2019. Ч. 1. 559 с.; Ч. 2. 326 с.
15. Шабат-Савка С. Т., Антофічук А. М., Теслицька Г. І. Односкладні речення в сучасній українській мові : навч.-метод. посібник. Чернівці : Чернівець. нац.ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 124 с. URL: https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/1748/%D0%A8%D0%B0%D0%B1%D0%B0%D1%82-%D0%A1%D0%B0%D0%B2%D0%BA%D0%B0_%D0%9E%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%BD%D1%96%20%D1%80%D0%B5%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%B2%20%D1%81%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D1%96%D0%B9%20%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96%D0%B9%20%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D1%96.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Інформаційні ресурси

1. Загнітко А. Український синтаксис : теоретико-прикладний аспект. Донецьк, 2009. 137 с. URL: http://www.ukrajinistika.edu.rs/preuzimanje/UKR_sintaksis.pdf
2. Загнітко А., Миронова Г. Синтаксис української мови. Теоретико-прикладний аспект. Vydala Masarykova univerzita v roce Brno. 2013. 223 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Zahnitko_Anatolii/Syntaksys_ukrainskoi_movy_Teoretyko-prykladnyi_aspekt/
3. Загнітко А. Український синтаксис : теоретико-прикладний аспект. Донецьк, 2009. 137 с. URL: http://www.ukrajinistika.edu.rs/preuzimanje/UKR_sintaksis.pdf
4. Розділові знаки (підкатегорії пунктуації). URL: <http://uk.wikipedia.org/wiki>

Методичне видання

Тетяна Олександрівна ЄВТУШИНА

СИНТАКСИС СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ І ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ

Методичні рекомендації до самостійної роботи здобувачів першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 014 Середня освіта (Українська мова і література)

Підписано до друку 20.03.2025 р. Формат 60x84/16

Папір офсетний. Друк різнографічний.

Наклад 100 прим. Умовн. друк. арк. 3.